

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de handelswetenschappen

Masterthesis

De impact van de COVID-19 pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving

Jenny Atida

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de handelswetenschappen, afstudeerrichting
accountancy, financiering en fiscaliteit

PROMOTOR :

dr. Katrien JANSEN

UHASSELT

KNOWLEDGE IN ACTION

www.uhasselt.be

Universiteit Hasselt
Campus Hasselt:
Martelarenlaan 42 | 3500 Hasselt
Campus Diepenbeek:
Agoralaan Gebouw D | 3590 Diepenbeek

2023
2024

Faculteit Bedrijfseconomische Wetenschappen

master in de handelswetenschappen

Masterthesis

De impact van de COVID-19 pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving

Jenny Atida

Scriptie ingediend tot het behalen van de graad van master in de handelswetenschappen, afstudeerrichting
accountancy, financiering en fiscaliteit

PROMOTOR :

dr. Katrien JANSEN

Woord vooraf

Deze masterproef vormt het sluitstuk van mijn opleiding Handelswetenschappen, afstudeerrichting Accountancy' aan de Universiteit Hasselt. Ik wil graag enkele personen bedanken die mij hebben geholpen bij de totstandkoming van deze masterproef.

Voor de realisatie van deze masterproef werd ik bijgestaan door mijn promotor, Dr. Katrien Jansen. Ik wil haar oprecht bedanken voor haar professionele begeleiding. Verder wil ik alle andere mensen bedanken die door middel van advies of verbeterwerk hebben geholpen bij het totstandkomen van deze masterproef.

Tot slot gaat een speciaal woord van dank uit naar mijn ouders, familie en vrienden die mij hebben ondersteun gedurende mijn studieloopbaan.

Jenny Atida

Juni 2024

Samenvatting

De COVID-19 pandemie, die in 2019 in de Chinese stad Wuhan begon, heeft wereldwijd aanzienlijke economische, sociale en gezondheidsproblemen veroorzaakt. Deze pandemie leidde tot lockdowns, verstoringen van economische activiteiten en ongekende economische onzekerheid. Deze heeft een aanzienlijke invloed gehad op financiële prestaties en rapportages van ondernemingen en instellingen. Met name ook beursgenoteerde ondernemingen in België hebben hiermee te maken gehad. Dit onderzoek richt zich specifiek op de impact van COVID-19 op de kwaliteit van financiële verslaggeving van beursgenoteerde ondernemingen in België, als object van onderzoek. De hoofdvraag van dit onderzoek luidt: *Wat is de impact van de COVID-19 pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving van beursgenoteerde ondernemingen in België over de boekjaren 2018 tot en met 2022?*

Om de hoofdvraag te beantwoorden is via een literatuurstudie gekeken naar welke beïnvloedende factoren en maatstaven een impact kunnen hebben op de kwaliteit van de financiële verslaggeving tijdens de pandemie. Ook is er gekeken naar de impact van eerdere crisissen op de kwaliteit van financiële verslaggeving. Uit de literatuurstudie zijn de twee meest gebruikte maatstaven gekozen, namelijk earnings management en earnings quality. Voor earnings quality is gebruik gemaakt van accrual quality en conservatisme.

Earnings Management (winstmanipulatie) verwijst naar het proces, waarbij managers (topmanagement) van een onderneming hun oordeel en discretie gebruiken om financiële verslaggeving te beïnvloeden. Dit, met het doel om bepaalde gewenste uitkomsten te bereiken. Hiervoor zijn er verschillende vormen om dat te doen. Het gaat bijvoorbeeld om het aanpassen van schattingen en beoordelingen in de boekhouding, het manipuleren van opbrengsten en uitgaven, en het structureren van transacties om de gerapporteerde financiële prestaties te verbeteren.

Conservatisme is een belangrijk principe in de boekhouding, dat stelt dat de methoden en schattingen die een onderneming gebruikt, een voorzichtige benadering moeten hanteren. Dit betekent dat winsten en activa niet te optimistisch gerapporteerd moeten worden. Daarnaast moeten verliezen en verplichtingen zo snel mogelijk worden erkend. Het doel is om de betrouwbaarheid en geloofwaardigheid van financiële rapporten te waarborgen. Dit, door ervoor te zorgen dat deze rapportage een getrouw en realistisch beeld geven van de financiële positie en prestaties van de onderneming.

Accrual Quality of te wel toerekeningbeginsel, verwijst naar de mate waarin de accruals (overlopende rekeningen/posten) in de financiële verslaggeving van een bedrijf een getrouw beeld geven van de werkelijke economische activiteiten en prestaties van het bedrijf. Accruals zijn aanpassingen die bedrijven maken aan hun kasstromen om inkomsten en uitgaven toe te wijzen aan de juiste periode, in overeenstemming met het zogenoemde matching principe in de boekhouding. De kwaliteit van deze accruals is belangrijk, omdat deze invloed heeft op de gerapporteerde winst en de interpretatie van de mate van de financiële gezondheid van het bedrijf.

De onderzoeksopzet omvat een kwantitatieve analyse in STATA van de jaarverslagen van beursgenoteerde ondernemingen in België over de periode van 2018 tot en met 2022. Voor de analyse is er gebruik gemaakt van de Bel-first database om financiële gegevens van Belgische beursgenoteerde ondernemingen te verzamelen.

Uit het onderzoek is te stellen, dat de verkregen resultaten geen significante relatie tussen de pandemie en earnings management hebben aangetoond. Dit impliceert dat de pandemie geen meetbare invloed heeft gehad op earnings management onder de populatie van de beursgenoteerde bedrijven. De resultaten van conservatisme geven een gemengd beeld weer. In de jaren 2020 en 2021 was er sprake van een toename in conservatisme, wat suggereert dat bedrijven voorzichtiger waren in hun rapportages als reactie op de economische onzekerheid. Dit kan wijzen op een poging van bedrijven om verliezen tijdig te nemen en te rapporteren en daarmee de kwaliteit van de verslaggeving te verhogen. In 2022 nam het conservatisme echter weer af naar niveaus vergelijkbaar met die van vóór de pandemie. De laatste analyse toonde echter aan dat er geen significante verandering was in accrual quality tijdens de pandemie in vergelijking met de periode ervoor. Dit geeft aan dat de pandemie geen meetbare significante impact heeft op de accrual quality van de onderzochte bedrijven.

Kortom, de pandemie heeft geen significante impact gehad op de kwaliteit van financiële verslaggeving, kijkend naar earnings management en accrual quality. Dit, terwijl er vanuit het conservatisme wel gezegd kan worden dat de COVID-19 pandemie impact heeft gehad op de kwaliteit van de financiële verslaggeving van 2020 en 2021. Een en ander betekent, dat de onderzochte beursgenoteerde bedrijven hun winst of verlies tijdig hebben gerapporteerd in de jaren 2020 en 2021. Deze heeft een toegevoegde waarde voor de kwaliteit van financiële verslaggeving tijdens een crisis en biedt stakeholders ook meer vertrouwen in de onderneming.

Dit onderzoek levert ook belangrijke inzichten op over de kwaliteit van financiële verslaggeving voor en tijdens een grote wereldwijde crisis zoals de COVID-19 pandemie. Het geeft inzicht in de wijze waarop beursgenoteerde ondernemingen in België hun verslaggevingspraktijken hebben aangepast als reactie op de economische onzekerheden veroorzaakt door de COVID-19 pandemie.

Een belangrijke beperking van dit onderzoek is de focus op beursgenoteerde bedrijven, waardoor de steekproef relatief klein is met slechts 78 bedrijven. Dit kan de generaliseerbaarheid van de bevindingen beperken. Toekomstig onderzoek zou kunnen overwegen om ook niet-beursgenoteerde en kleinere bedrijven te betrekken om een breder beeld te krijgen over de impact van de pandemie op de financiële verslaggeving. Verder is het onderhavige onderzoek gericht op een korte periode (2018-2022), wat mogelijk niet voldoende is om de volledige impact van de pandemie op lang termijn te evalueren.

Inhoudsopgave

Woord vooraf	1
Samenvatting	2
Inhoudsopgave	4
Figurenlijst	6
Tabellenlijst	6
Hoofdstuk 1: Introductie.....	7
1.2 Hoofd onderzoeksvraag en deelvragen.....	8
1.3 Onderzoekopzet	8
Hoofdstuk 2: Literatuuronderzoek	10
2.1 Financiële verslaggeving	10
2.2 Kwaliteit van financiële verslaggeving.....	13
2.2.1 Beïnvloedende factoren van de kwaliteit van financiële verslaggeving.....	15
2.2.2 Maatstaven voor de kwaliteit van de financiële verslaggeving	20
2.3 Crisissen in het verleden	22
2.3.1 crisissen	22
2.3.2 Invloed van crisissen op de kwaliteit van financiële verslaggeving	24
2.4 Impact COVID-19 Pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving	25
2.4.1 Audit/commissaris verslag tijdens COVID-19 pandemie	26
2.5 Hypothesen.....	27
2.5.2 Earnings quality tijdens COVID-19 pandemie.....	28
2.5.3 Conservatisme tijdens COVID-19 pandemie	29
2.5.4 Accrual quality tijdens COVID-19 pandemie.....	29
Hoofdstuk 3 Methodologie	31
3.1. Het Conceptueel model	31
3.2 Variabelen.....	32
3.2.1 Afhankelijke variabelen.....	32
3.2.2 Onafhankelijk variabele	35
3.2.3 Controle variabelen	35
3.3 Regressievergelijkingen	35
Hoofdstuk 4 Data.....	37

4.1 Data verzameling	37
4.2 Beschrijvende statistiek	37
4.2.2 correlatiematrix	39
4.2.3 multicollineariteit	40
Hoofdstuk 5 Resultaten.....	41
5.1 Resultaten eerste hypothese	41
5.2 Resultaten hypothese 2A en 2B	43
5.3 Discussie en conclusie	46
5.3.1 Discussie	46
5.3.2 Conclusie	47
Bibliografie	49

Figurenlijst

Figuur 1:	Conceptueel model	29
-----------	-------------------------	----

Tabellenlijst

Tabel 1:	Definitie Variabelen.....	34
Tabel 2:	Verloopoverzicht observaties.....	35
Tabel 3:	Beschrijvende statistieken.....	36
Tabel 4:	Correlatiematrix	37
Tabel 5:	Multicollineariteit.....	38
Tabel 6:	Random effect regression hypothese1.....	39
Tabel 7a:	Random effect Regressieanalyse hypothese 1.....	40
Tabel 7b:	Robuust Random effect Regressieanalyse hypothese 1.....	40
Tabel 8:	Regressieanalyse hypothese 2a.....	41
Tabel 9:	Random effect regression hypothese 2b.....	42
Tabel 10a:	Random effect Regressieanalyse hypothese 2b.....	43
Tabel 10b:	Robuust effect Regressieanalyse hypothese 2b.....	43

Hoofdstuk 1: Introductie

Het COVID-19 virus is ontdekt in Wuhan, China, waar volgens de Wereldgezondheidsorganisatie (WHO) het eerste geval van COVID-19 werd gerapporteerd (Rababah et al., 2020). Dit virus heeft zich snel over de wereld verspreid, waardoor miljoenen mensen zijn getroffen. Volgens cijfers van de WHO (2023) zijn er wereldwijd ongeveer 760 miljoen gevallen van COVID-19 gemeld, met meer dan 6,9 miljoen doden tot gevolg. Hierdoor is het dagelijks leven op grote schaal verstoord (Narayanamurthy & Tortorella, 2021). Dit virus bereikte België in februari 2020, wat leidde tot een nationale lockdown in maart (Duprez & Dhyne, 2021). Volgens Albitar et al. (2020) en Lassoued & Khanchel (2021) heeft de pandemie de grootste wereldwijde economische, gezondheids- en sociale crisis veroorzaakt. Dit, leidde tot een vertraging van economische activiteiten, grote prijsbewegingen op financiële markten, sterk verminderde winstgevendheid van de meeste ondernemingen en ontwikkeling. Deze heeft wereldwijd, en dus ook in België, een aanzienlijke extra onzekerheid voor het bedrijfsleven veroorzaakt en tot een wereldwijde economische neergang geleid (Duprez & Dhyne, 2021; Rababah et al., 2020). Vanwege de hoge besmettingsgraad moesten veel mensen overschakelen naar thuiswerken (Xu & Jin, 2022), wat voor grote gevolgen heeft gezorgd voor de activiteiten van ondernemingen zoals bij vele gedwongen opschorten van hun productie. De impact van COVID-19 was zowel op micro- als macroniveau duidelijk voelbaar. Daarnaast was het voor vele ondernemingen, die door de pandemie ernstig getroffen zijn, moeilijk om op korte termijn de toekomstige resultaten te voorspellen, vooral wat betreft aannames over de toekomstige activiteiten (El-Mousawi & Kanso, 2020).

De onzekerheid als gevolg van de COVID-19 pandemie zorgde voor zwakke economische activiteiten in verschillende sectoren. Vele ondernemingen ondervonden financiële problemen en de gevolgen daarvan voor hun financiële positie alsook de rapportage daarover (PWC, 2020). Financiële verslaggeving is een proces waarbij financiële activiteiten van bedrijven op een formele manier worden gerapporteerd. Het wordt beschouwd als een essentieel hulpbron voor elke marktdeelnemer. Hierdoor vermindert ook het mysterie en het meningsconflict tussen alle geïnteresseerde gebruikers, zoals managers, investeerders, regelgevende instanties, de samenleving en andere belanghebbenden (Gaynor et al., 2016). Financiële verslaggeving geeft een beeld van en informatie over de financiële resultaten van een onderneming over een bepaalde periode, in de regel over een jaar. Belanghebbenden en belangstellenden maken gebruik van onder meer de betreffende verslaggeving om zakelijke economische beslissingen te nemen (Chen et al., 2023). Financiële verslagen worden opgesteld op basis van vastgestelde accounting standaarden. De kwaliteit ervan moet voldoen aan de rapportagedoelstellingen. De kwaliteit van financiële verslagen omvat bovendien twee basiskennmerken die worden beschreven in het conceptuele raamwerk van de IFRS (International Financial Reporting Standards), uitgevaardigd door de IASB (International Accounting Standards Board), namelijk transparantie, relevantie en getrouw beeld (Beest et al., 2009; Gjoni-Karameta et al., 2021). Verder is een financieel verslag van een onderneming van hoge kwaliteit nodig om economische efficiëntie te behouden. Het behouden van verantwoording en transparantie in financiële verslagen en het verstrekken van betrouwbare informatie is essentieel voor ondernemingen, stakeholders en voor de samenleving om het vertrouwen in tijden van onzekerheid te herstellen (Chen et al., 2023). De COVID-19 pandemie en de daaruit voortgevloeide maatregelen

hebben de noodzaak van transparantie en de impact daarvan op de financiële positie en prestaties van ondernemingen vergroot (van der Tas & Visser, 2020).

De aanhoudende economische onzekerheid, die covid-19 met zich meebracht, heeft een grote invloed gehad op het vertrouwen van de stakeholders in de financiële prestaties van de ondernemingen. Het is dan ook van essentieel belang dat het management van een door de pandemie getroffen onderneming zich richt op het opbouwen van vertrouwen met stakeholders. Dit doen ze in de eerste plaats door de factoren te begrijpen die invloed hebben op de manier waarop stakeholders financiële rapportering waarnemen. Hierdoor vereist accounting steeds extra aandacht van bedrijfsmanagers, aangezien de geproduceerde financiële verslaggeving een cruciale rol speelt in het vervullen van hun financiële verantwoordelijkheid. Accounting diensten worden vaak gebruikt door externe partijen van de onderneming. Om de prestaties van de onderneming te beoordelen via de controle van financiële rapporten. Vervolgens om stakeholders hiervan te overtuigen dat de financiële rapporten niet gemanipuleerd zijn door managers, wat hen verder zou kunnen misleiden bij het nemen van beslissingen (Chen et al., 2023).

1.2 Hoofd onderzoeksvraag en deelvragen

Deze masterproef heeft als doel te onderzoeken als COVID-19 impact heeft op de kwaliteit van financiële verslaggeving van ondernemingen. Om deze reden worden de jaarverslagen van beursgenoteerde ondernemingen in België van zowel vóór als na de COVID-19 pandemie onderzocht. De hoofdvraag luidt dan ook als volgt: ***Wat is de impact van de COVID-19 pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving beursgenoteerde ondernemingen in België over de boekjaren 2018 tot en met 2022?***

Voor het beantwoorden van de onderzoeksvraag wordt gebruik gemaakt van antwoorden op de volgende deelvragen.

- Wat is kwaliteit van de financiële verslaggeving?
- Wat zijn de factoren die de kwaliteit van financiële verslaggeving beïnvloeden?
- Wat zijn de mogelijke proxy's/ maatstaven van de kwaliteit van financiële verslaggeving?
- Wat is de impact van COVID-19 pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving?

1.3 Onderzoeksopzet

De onderzoeksopzet bestaat uit een literatuurstudie over wat de kwaliteit van financiële verslaggeving is en de impact van de COVID-19 pandemie daarop. De literatuurstudie is om theoretisch inzicht te krijgen in de problematiek van de pandemie op de kwaliteit van de financiële verslaggeving. Hierbij is gebruik gemaakt van primaire en secundaire bronnen zoals handboeken en wetenschappelijke publicaties. Aan de hand van de literatuurstudie zijn de onderzoekshypotheses opgesteld. Daarna is er een kwantitatief onderzoek gedaan om de gegevens vanuit de financiële verslaggeving van geselecteerde beursgenoteerde ondernemingen over het boekjaar 2018 tot en met het boekjaar 2022 te analyseren om de impact van de COVID-19 pandemie op de kwaliteit van

financiële verslaggeving vast te stellen. De financiële gegevens van deze bedrijven is uit Bel-first database gehaald en verwerkt in STATA.

Hoofdstuk 2: Literatuuronderzoek

In dit hoofdstuk wordt er een literatuurstudie gepresenteerd om de theoretische achtergrond uit te werken. Het eerste deel van deze literatuurstudie gaat over het doel van financiële verslaggeving. Het tweede deel betreft de kwaliteit van financiële verslaggeving, beïnvloedende factoren van de kwaliteit van de financiële verslaggevingen de mogelijke proxy 's/maatstaven. Het derde deel gaat over crisissen in het verleden. In het laatste deel wordt er dieper ingegaan op de impact van de COVID-19 pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving en de hypothese komen hier ook aan de orde.

2.1 Financiële verslaggeving

De definitie van financiële verslaggeving volgens (Tambingon et al., 2018) is:

"The process of supplying general purpose financial information to people outside the organization."

Deze definitie is in lijn met het primair doel van financiële verslaggeving volgens IASB, namelijk het verstrekken van financiële gegevens met betrekking tot een onderneming. Dit, met het doel informatie nuttig te maken voor zowel bestaande als potentiële investeerders, kredietverstrekkers en andere schuldeisers bij het evalueren van het verstrekken van middelen aan de betreffende onderneming (IASB, 2018). Financiële verslaggeving omvat niet alleen financiële overzichten, maar ook andere middelen om informatie te communiceren die, direct of indirect, verband houden met de informatie die verstrekt wordt door het boekhoudsysteem (Tambingon et al., 2018). Volgens Gjoni-Karameta et al. (2021) is financiële verslaggeving één van de belangrijkste pilaren bij het opbouwen van een onderneming. Financiële verslaggeving omvat doorgaans een reeks essentiële componenten die dienen als bouwstenen voor een grondige analyse van de financiële gezondheid en prestaties van een onderneming. Het bestaat uit financiële overzichten waaronder:

- De resultatenrekening (ook wel winst-en-verliesrekening genoemd) geeft de winst of het verlies weer dat door het bedrijf is gegenereerd in de periode waarop de jaarrekening betrekking heeft.
- Balans (ook wel overzicht van de financiële positie of overzicht van de financiële toestand genoemd) laat zien wat de onderneming bezit (activa) en hoe bezit is gefinancierd. De financiering omvat wat de onderneming aan anderen verschuldigd is en de investeringen van aandeelhouders(passiva).
- Mutatieoverzicht van het eigenvermogen.
- Het kasstroomoverzicht dat de ontvangen en uitgegeven geldmiddelen tijdens de periode weergeeft.
- Toelichtingen in de jaarrekening geven aanvullende informatie voor het begrijpen en beoordelen van de jaarrekening; gedefinieerd door relevante accounting standaarden (Buckle et al., 2014).
- Jaarlijkse verslagen verstrekt aan aandeelhouders en prospectussen verstrekt aan potentiële investeerders met betrekking tot potentiële risico's bij het investeren in verschillende effecten door de onderneming.

Financiële verslaggeving gaat dus verder dan alleen de jaarrekening en de bijbehorende toelichtingen. Het omvat alle secties van een jaarverslag en andere rapporten waarin financiële feiten en gebeurtenissen worden gerapporteerd. Hieronder vallen onder andere delen van het directieverslag, financiële analyses en andere rapportages zoals kwartaalverslagen (Van Offeren et al., 2013). Het fungeert als een cruciaal instrument waarmee ondernemingen informatie verstrekken aan belanghebbenden en belangstellenden. Deze informatie omvat meer analyses van bedrijfsprestaties, gehanteerde waarderingsgrondslagen en evaluatiecriteria en toekomstverwachtingen. Dat illustreert dat belanghebbenden geïnteresseerd zijn in de correlatie tussen de toekomstige vooruitzichten van de onderneming en de historische prestaties ervan. Financiële verslaggeving wordt gezien als een manier om een transparant proces binnen een onderneming te implementeren (Shakespeare, 2020; Tibiletti et al., 2021). De belangrijkste reden voor transparantie, evenals voor eventuele aanvullende kwalitatieve kenmerken van financiële informatie, is het verstrekken van informatie over bedrijfsactiviteiten aan investeerders, kredietverstrekkers en andere bestaande en potentiële schuldeisers, zodat ze een duidelijk beeld krijgen van de manier waarop middelen op de kapitaalmarkt moeten worden toegewezen. De transparantie, betrouwbaarheid, relevantie en kwaliteit van financiële informatie zijn van primair belang voor actoren op de kapitaalmarkt, omdat ze stakeholders helpen optimale beslissingen te nemen (Shakespeare, 2020; Tibiletti et al., 2021). Stakeholders hiervan zijn onder meer (Graaf, 2023):

- *Beleggers/aandeelhouders*: Zij zijn cruciale belanghebbenden van de jaarrekening van grote beursgenoteerde bedrijven. Beleggers verwerven aandelen in de onderneming en zijn hierdoor geïnteresseerd in het risiconiveau van hun investering en het verwachte rendement. De jaarrekening verschaft beleggers essentiële informatie om te bepalen of zij aandelen willen aanschaffen, behouden of verkopen.
- *Werknemers*: Zij zijn een belangrijke groep stakeholders, aangezien deze financieel afhankelijk zijn van het voortbestaan van de onderneming. De jaarrekening biedt hun inzicht in de prestaties van de onderneming en haar toekomstverwachtingen en de kans op salarisbetalingen door de onderneming. Verder kunnen werknemers beloningen ontvangen, die afhankelijk zijn van de behaalde prestaties het afgelopen jaar.
- *Kredietverschaffers/banken*: Deze stakeholders willen verzekerd zijn, dat de onderneming in staat is de door hen verstrekte leningen en rente terug te betalen. Zij beoordelen de jaarrekening op liquiditeit, kasgeldstromen, rentabiliteit en solvabiliteit.
- *Leveranciers/crediteuren*: Deze stakeholders willen verifiëren of de onderneming in staat zal zijn om openstaande rekeningen te betalen. Bij grote aankopen (investeringen) verlangen leveranciers betrouwbare financiële gegevens en de jaarrekening moet aan deze verwachting voldoen.
- *Afnemers/klanten*: Deze stakeholders willen zeker stellen dat de onderneming in staat blijft om producten (goederen en/of diensten) te leveren. Continuïteit is van vitaal belang voor vaste klanten.
- *Overheid/belastingdienst*: De overheid is een stakeholder voor zowel belastingheffing als voor het bepalen van beleid op basis van algemene financiële posities van ondernemingen. Betrouwbare financiële informatie is cruciaal voor belastingberekeningen en beleidsvorming.

- *Gemeenschap*: De lokale gemeenschap is geïnteresseerd in de impact van de onderneming op het milieu, de economie en de werkgelegenheid. De jaarrekening biedt inzicht in de activiteiten en effecten van de onderneming op de directe omgeving (Graaf, 2023).

Volgens het door IASB (2018) gewijzigde Conceptual Framework For Financial Reporting kan financiële informatie alleen nuttig zijn als deze relevant is en een getrouw beeld weergeeft van de activa, passiva en het behaalde resultaat. De kwalitatieve basis kenmerken daarvan omvatten relevantie en getrouw beeld.

- *Relevantie*. De informatie die verstrekt wordt moet relevant zijn. Met andere woorden moet ze nuttig en betekenisvol zijn. De informatie is relevant als het in staat is de beslissingen die gebruikers nemen te beïnvloeden. Daarnaast is informatie materieel als het weglaten of verkeerd weergeven ervan van invloed zou kunnen zijn op de beslissingen van de gebruikers van financiële verslagen voor algemene doeleinden. Materialiteit wordt bepaald door zowel de aard als de omvang van de informatie die door een specifiek bedrijf wordt verstrekt.
- *Getrouw beeld*. Om nuttig te zijn voor stakeholders (belanghebbenden en ook belangstellenden) van een onderneming, moet de informatie niet alleen relevante verschijnselen weergeven, maar moet het ook een getrouw beeld weergeven van de inhoud van de verschijnselen die zij beweert te vertegenwoordigen. Er is sprake van een getrouwe weergave wanneer de weergave van het economisch verschijnsel volledig, vrij en neutraal is en geen materiële fouten bevat.

Verder wordt de bruikbaarheid van financiële informatie vergroot als die tijdig, vergelijkbaar, verifieerbaar en begrijpelijk is. Deze kunnen ook helpen bepalen welke van de twee kwalitatieve kenmerken gebruikt moet worden om een verschijnsel weer te geven wanneer beide benaderingen resulteren in relevante informatie en een even getrouwe weergave van dat fenomeen (IASB, 2018).

- *Tijdig*. Het tijdig beschikbaar stellen van informatie aan besluitvormers om hun beslissingen te kunnen beïnvloeden. Over het algemeen geldt dat hoe sneller informatie wordt gepubliceerd, hoe waardevoller deze informatie is bij het nemen van beleggingsbeslissingen.
- *Vergelijkbaar*. Vergelijkbaarheid is de kwaliteit van informatie waarmee gebruikers gelijkenissen en verschillen tussen twee reeksen van economische verschijnselen kunnen vaststellen.
- *Verifieerbaar*. Verifieerbaarheid is een kwaliteitsaspect van informatie die gebruikers ervan helpt om zich te kunnen verzekeren dat informatie een getrouw beeld geeft van de economische verschijnselen die ze beweert te presenteren.
- *Begrijpelijk*. Informatie duidelijk en beknopt classificeren, karakteriseren en presenteren maakt het begrijpelijk. Begrijpelijkheid is de kwaliteit die gebruikers in staat stelt om de betekenis te begrijpen. Informatie die gebruikers niet begrijpen is niet nuttig, zelfs als het relevant is.

De toenemende globalisering van het bedrijfsleven en de rol die financiële informatie daarbij speelt, hebben de vraag naar uniforme regelgeving voor financiële verslaggeving doen toenemen. Met dit doel voor ogen heeft de IASB, in samenwerking met vooraanstaande opstellers van accountingsstandaarden uit verschillende landen, de inspanningen versneld om een reeks wereldwijd geaccepteerde internationale accountingsstandaarden op te stellen. De richtlijnen met betrekking tot de informatie die in de jaarrekening moet worden opgenomen, is terug te vinden in de internationale accountingsstandaarden IAS/IFRS (Tibiletti et al., 2021). Dat maakt dat vanaf 2005 alle beursgenoteerde bedrijven gevestigd in Europese Unie (EU) landen verplicht zijn om hun financiële verslaggeving te baseren op de IFRS (Marseille, 2004). Hierdoor dienen ook Belgische bedrijven, die zijn genoteerd op een gereuleerde kapitaalmarkt, IFRS zoals vereist door de Europese Verordening Nr. 1606/2002 toe te passen. In België wordt standaardisatie van boekhoudkundige praktijken beheerd door de Commissie voor Boekhoudkundige Normen (CBN). Het gebruik van IFRS is alleen verplicht voor geconsolideerde jaarrekeningen van beursgenoteerde ondernemingen. Ondernemingen, die niet beursgenoteerd zijn, kunnen een keuze maken tussen IFRS en Belgische Generally Accepted Accounting Principle (BE GAAP). Voor statutaire jaarrekeningen blijft BE GAAP nog steeds vereist (Deloitte, 2024).

Daarnaast is het belangrijkste doel van financiële verslaggeving om belanghebbenden en belangstellenden te voorzien van informatie van hoge kwaliteit, voornamelijk de informatie van financiële aard, die nuttig is om economische beslissingen te nemen (Al-dmour et al., 2017). Het verstrekken van financieel verslag van hoge kwaliteit is niet alleen van belang voor eindgebruikers, maar voor de hele samenleving, omdat het invloed heeft op economische beslissingen, die grote impact daarop kunnen hebben (Tasios & Bekiaris, 2012). Zoals bekend beoordelen belanghebbenden het risico op insolventie van een onderneming aan de hand van financiële informatie en is het daarom voor hen waardevol om over informatie waarop zij kunnen vertrouwen te beschikken, omdat dat risico's verkleint (Shakespeare, 2020).

2.2 Kwaliteit van financiële verslaggeving

Volgens Herath & Albarqi (2017), is de kwaliteit van financiële verslaggeving van cruciaal belang. Veder geven ze aan dat er tot nu toe wereldwijd een groeiende vraag is naar een duidelijke en volledige definitie over de kwaliteit van financiële verslaggeving. De kwaliteit van financiële verslaggeving is een subjectief concept dat weergeeft in hoeverre financiële informatie vrij is van manipulatie en een accuraat beeld geeft van de financiële positie en prestaties van een onderneming (Tang et al., 2016).

Biddle et al. (2009) definiëren kwaliteit van financiële verslaggeving als: *"the precision with which financial reports convey information about the firm's operations, in particular, its cashflows, in order to inform equity investors"*.

Daarnaast bieden Jonas & Blanchet (2000) de volgende definitie: *"the quality of financial reporting is complete and transparent financial information that is not designed to mislead users"*.

Ze stellen verder dat de kwaliteit van financiële verslaggeving een tweedelig doel moet hebben, namelijk voldoen aan de behoefte van de gebruikers van het jaarverslag en het beschermen van belanghebbenden, zoals crediteuren, kapitaalverschaffers en beleggers. Op basis van de bovenstaande definities kan worden geconcludeerd dat de kwaliteit van financiële verslaggeving verwijst naar verslaggeving die nuttige, volledige, transparante en niet misleidende informatie produceert voor belanghebbenden en belangstellenden. Deze verslaggeving moet voldoen aan de kenmerken die eerder zijn aangehaald, namelijk relevant, betrouwbaar, vergelijkbaar en begrijpelijk.

Het is heel belangrijk financiële verslaggeving van hoge kwaliteit te publiceren, om belanghebbende te beïnvloeden bij het nemen van investeringsbeslissingen en de marktefficiëntie te verbeteren. Een onderneming met een hoge kwaliteit van de financiële verslaggeving, geeft aan alle stakeholders een grotere zekerheid. Bovendien is de kwaliteit van financiële verslaggeving een breed concept dat niet alleen financiële informatie verstrekt, maar betreft ook andere niet-financiële informatie die nuttig is voor het nemen van beslissingen. Daarnaast is de kwaliteit van de financiële verslaggeving gericht op transparantie te bevorderen en een jaarverslag van hoge kwaliteit te leveren door middel van uitgebreide toelichtingen (Hassan, 2013). Dat heeft bijgedragen aan het opstellen van boekhoudstandaarden en wetten met betrekking tot financiële verslaggeving. De kwaliteit van financiële verslaggeving is altijd een belangrijk onderwerp geweest voor toezichthoudende instanties, aandeelhouders, beleggers, investeerders, onderzoekers en het accountantsberoep zelf. Dat komt door het feit dat financiële verslaggeving het belangrijkste middel is om financiële informatie naar buiten toe te communiceren (Hassan, 2013).

Volgens Sohail & Aziz (2019) is een goed functionerend accountinginformatiesysteem essentieel voor het soepel verloop van de bedrijfsvoering en het nemen van weloverwogen economische beslissingen. Managers baseren hun keuzes vaak op de informatie die dit systeem hen verschaft. Daarom is het van groot belang om de kwaliteit van de financiële verslaggeving voortdurend te evalueren, borgen en verbeteren. Kwaliteitsinformatie en een hoge mate van de kwaliteit van financiële verslaggeving bieden diverse voordelen. Zo vermindert een hoge kwaliteit van financiële verslaggeving zowel de liquiditeits- als informatierisico's. Het voorkomt dat het management misbruikt maakt van zijn discretionaire bevoegdheid voor eigen gewin en helpt hen om betere investeringskeuzes te maken. Een van de belangrijkste voordelen van een hoge kwaliteit van financiële verslaggeving is de reductie van asymmetrische informatieproblemen die voortkomen uit tegengestelde belangen. Bedrijven die transparante en betrouwbare financiële informatie verstrekken aan hun stakeholders, kunnen op de markt opereren met gunstigere voorwaarden en een sterkere concurrentiepositie (Sohail & Aziz, 2019).

Er zijn een aantal onderzoeken uitgevoerd naar de kwaliteit, dimensies en factoren die van invloed zijn op de financiële verslaggeving. Studies zoals Biddle et al. (2009) en Martínez-Ferrero (2014) richten zich op het bestuderen van het effect en de onderlinge relaties tussen de kwaliteit van financiële verslaggeving en andere beïnvloedende variabelen. Variabelen als fraude, winstmanipulatie, winst, interne controle/interne beheersing, audit en corporate governance of

bedrijfsbestuur. Er zullen enkele factoren besproken worden die van invloed kunnen zijn op de kwaliteit van financiële verslaggeving.

2.2.1 Beïnvloedende factoren van de kwaliteit van financiële verslaggeving

Volgens Gajevszky (2015) wijzen veel literatuur erop dat de kwaliteit van financiële verslaggeving door diverse factoren beïnvloed kan worden. Enkele van deze factoren zijn: earnings management, corporate governance, kapitaalmarkten, interne controle, interne rapporteringssystemen, accountingsstandaarden, informatietechnologieën en boekhoudinformatiesystemen, auditing en audit comité.

Earnings management

In de literatuur is er geen duidelijke definitie van earnings management te vinden. Onderzoekers hebben diverse interpretaties gegeven, waarbij earnings management voornamelijk wordt beschreven als het manipuleren van financiële verslaggeving om bepaalde doelstellingen te behalen. Hieronder zijn er twee definitie van earnings management aangehaald.

Schipper (1989) definieert earnings management als: *"disclosure management in the sense of a purposeful intervention in the external financial reporting process, with the extent of obtaining some private gain, as opposed to merely facilitating the neutral operation of the process"*.

Healy & Wahlen (1999) definiëren earnings management als volgt: *"Earnings management occurs when managers use judgment in financial reporting and in structuring transactions to alter financial reports to either mislead some stakeholders about the underlying economic performance of the company or to influence contractual outcomes that depend on reported accounting numbers"*.

Op basis van deze definities is earnings management gedefinieerd als het aanpassen van de financiële resultaten door managers, met als doel het misleiden van belanghebbenden of het beïnvloeden van contractuele uitkomsten. Deze definities omvatten twee hoofdmotieven voor earnings management, namelijk het contractuele en het financiële rapportagemotief. Managers kunnen de winstgevendheid van hun bedrijf beïnvloeden door middel van earnings management. Dit houdt in dat ze de boekhoudkundige methoden aanpassen om de gerapporteerde winst te beïnvloeden. De jaarrekening van een bedrijf, met de daarin opgenomen winstcijfers, is een belangrijke informatiebron voor belanghebbenden, zoals investeerders en kredietverstrekkers, die deze gegevens gebruiken om hun beslissingen te nemen (Menicucci, 2019; Tang et al., 2016; Vander Bauwhede & Willekens, 2003). Hoe uitgebreider een onderneming zich bezighoudt hiermee, hoe lager de kwaliteit van de financiële verslaggeving van zo een onderneming. Belangstellenden en belanghebbenden zijn geïnteresseerd in een hoge kwaliteit van financiële informatie. Deze kwaliteit kan worden afgeleid van een hoge kwaliteit van inkomsten, die wordt beschouwd als een van de belangrijkste indicatoren van kapitaalmarkt efficiëntie. Het is ook een belangrijk aandachtspunt bij het beoordelen van de financiële gezondheid van ondernemingen en om de mate van betrouwbaarheid aan te geven van de gerapporteerde inkomsten (Hassan, 2013).

Managers hebben twee motieven om earnings management toe te passen zoals eerder is aangehaald hierboven. Namelijk het financiële rapportage motief en contract motief.

Financiële rapportagemotief

Vanuit het perspectief van financiële verslaggeving ligt de nadruk op de informatie die wordt gecommuniceerd, waarbij de absolute waarde van de winst minder relevant is. Managers kunnen de marktwaarde van de onderneming bijvoorbeeld beïnvloeden door de winst over meerdere jaren te spreiden. Investeerders hechten vooral waarde aan een stabiele winstgroei. Door in goede jaren de winst naar beneden aan te passen en het gereserveerde bedrag toe te voegen aan de winst in het volgende jaar, kan winstegalitatie optreden (Healy & Wahlen, 1999). Healy en Wahlen (1999) identificeerden verschillende varianten van dit proces, waaronder het manipuleren van de bedrijfswaarde vóór een overname, het verhogen van de winst voor een aandelenemissie en het beïnvloeden van de verwachtingen van specifieke investeerders door middel van earnings management.

Contractmotief

Contractmotief verklaart het gebruik van earnings management door managers, dat voortkomt uit belangen die worden gecreëerd door expliciete en impliciete contracten. Deze belangen maken het aantrekkelijk voor managers om winstcijfers te beïnvloeden. Earnings management wordt vaak uitgevoerd door het manipuleren van inkomsten en winst, met motieven zoals bedrijfsbeloningen, leningsvoorwaarden en optievergoedingen (Healy & Wahlen, 1999). Deze benadering is voornamelijk gebaseerd op de positieve accounting theorie, die stelt dat managers niet altijd handelen in het belang van de onderneming, maar eerder kiezen voor accountingstandaarden die voor hen persoonlijk het meest voordelig zijn. Elke onderneming heeft te maken met contracten, bijvoorbeeld met leveranciers en kredietverstrekkers, en streeft ernaar de kosten van deze contracten te minimaliseren. Veel van deze contracten zijn gebaseerd op financiële maatstaven zoals winst en liquiditeit. Daarom zijn managers geneigd de boekhoudpraktijken aan te passen om de financiële cijfers zo gunstig mogelijk te laten lijken, zodat de kosten van contracten kunnen worden verlaagd en hun eigen compensatie kan worden gemaximaliseerd (Watts & Zimmerman, 1986).

Corporate Governance

Corporate governance speelt een essentiële rol bij het waarborgen van de kwaliteit van de financiële verslaggeving. Volgens Honu & Gajevszky (2014) toonden meerdere studies verschillende resultaten aan over het governance mechanisme en hoe dat de kwaliteit van de financiële informatie van ondernemingen positief en significant beïnvloedt. De raad van bestuur, een belangrijk instrument voor corporate governance, heeft als taak het beheer en de sturing van de organisatie van een bedrijf en het behartigen van de belangen van alle belanghebbenden. De raad van bestuur speelt een essentiële rol bij het waarborgen van effectieve corporate governance om informatieasymmetrie te verminderen, het opportunisme van insiders te beheersen en de managementprikkel in winstbeheerpraktijken te verminderen, wat bijdraagt aan de integriteit van de financiële verslaggeving binnen het bedrijf. Verder vinden Cao et al. (2012) dat ondernemingen met een sterke

corporate governance financiële verslagen van hoge kwaliteit uitbrengen. In België, zo blijkt uit onderzoek van Vander Bauwhede & Willekens (2003), kan de kwaliteit van de raad van bestuur beïnvloed worden door regelgeving en aanbevelingen omtrent corporate governance. Sinds het eind van de jaren negentig is de rol en verantwoordelijkheid van de raad van bestuur in het rapportageproces benadrukt, mede door de publicatie van aanbevelingen voor goede corporate governance door de Brusselse Beurs, de Commissie voor het Bank-, Financie- en Assurantiewezen (CBFA), en het Verbond van Belgische Ondernemingen (VBO). Daarnaast werd in augustus 2002 de wet op de corporate governance ingevoerd. Volgens Van der Elst (2006) introduceerde de Commissie corporate governance in december 2004 de zogenoemde Code Lippens voor beursgenoteerde ondernemingen, die de drie bestaande documenten van de Brusselse Beurs, het VBO en de CBFA verving. De Belgische Corporate Governance Code bevat aanbevelingen over de grootte en samenstelling van de raad van bestuur en de oprichting van diverse comités, zoals een auditcomité, dat toezicht houdt op het financiële rapportageproces. Ook wordt verwacht dat de aanwezigheid van niet-uitvoerende bestuurders in de raad van bestuur een gunstige invloed uitoefent, omdat ze instaat zijn om onafhankelijke en objectieve meningen te geven. Volgens de Belgische Corporate Governance Code voor beursgenoteerde ondernemingen is de belangrijkste doelstelling van de code het bevorderen van waard creatie op lange termijn leidt tot vertrouwen vanwege de investeerders en dit komt ten goede aan alle stakeholders (Governance, 2024). In 2020 is er een herziende versie van Belgische Corporate Governance Code gepubliceerd door de Commissie Corporate Governance.

Kapitaalmarkten

De uitkomst van een onderzoek, waarbij 166.903 jaarrekeningen van beursgenoteerde ondernemingen in 38 belangrijke kapitaalmarkten van 2000 tot 2007 zijn geanalyseerd heeft uitgewezen dat kapitaalmarkten van ontwikkelde landen een hogere kwaliteit van de financiële verslaggeving dan opkomende markten hebben. Deze markten hebben sterke beleggersbescherming en een goede rechtshandhaving die leiden tot een hoge kwaliteit van de financiële verslaggeving. Dat houdt verband met de aanzienlijke invloed van corporate governance op de economische en financiële positie van een land (Tang et al., 2016). Een en andere betekent dat kapitaalmarkten van ontwikkelde landen, waaronder België een beïnvloedende factor kan zijn op de kwaliteit van financiële verslaggeving en dat jaarverslagen van op Belgische beursgenoteerde ondernemingen van hoge kwaliteit zijn.

Interne Controle/ Interne beheersing

Effectieve interne controle verlaagt informatie risico en verbetert de volledigheid en nauwkeurigheid van informatie. Een sterke interne controle over de financiële verslaggeving is een van de essentiële factoren om betrouwbare jaarrekening te produceren en de doelstellingen van de financiële verslaggeving te bereiken. Het is ook een van de belangrijkste invloeden op de kwaliteit van de financiële verslaggeving die van invloed is op het informatierisico. Hoe sterker en effectiever de interne controle, hoe hoger de kwaliteit van de financiële verslaglegging (Elbannan, 2009).

Interne Rapporteringssystemen

Het intern rapportagesysteem dient te borgen dat de financiële informatie voldoet aan de daaraan gestelde criteria zoals begrijpelijkheid, relevantie, betrouwbaarheid en vergelijkbaarheid om ervoor te zorgen dat op basis daarvan economische beslissingen worden genomen. Het maakt ook interactie en communicatie mogelijk tussen het management en de operationele niveaus. Het belang van een rapporteringssysteem komt voort uit het feit dat het een instrument is die representatieve en relevante informatie verschaft. Verder benadrukt een intern rapportagesysteem dat er meer betrouwbaarheid moet worden bereikt. Een effectief intern rapportagesysteem stimuleert het produceren van hoge kwalitatieve toelichtingen (Cavélius, 2011). Met andere woorden een effectief intern rapportagesysteem kan de kwaliteit van financiële verslaggeving beïnvloeden.

Accountingsstandaarden

Het produceren van financiële overzichten van hoge kwaliteit wordt grotendeels bepaald door de stimulansen die ondernemingen hebben om dit doel te bereiken. In een studie van Gajevszky (2015), uitgevoerd over een periode van drie jaar, zijn de effecten van de eerste toepassing van de IFRS op de kwaliteit van de financiële verslaggeving van vijftig beursgenoteerde ondernemingen, die genoteerd zijn op de Bucharest Stock Exchange, en hun jaarverslagen onderzocht. De belangrijkste bevinding van deze studie is, dat de kwaliteit van de periodetoerekening, die positief samenhangt met de kwaliteit van de financiële verslaggeving, is toegenomen na de invoering van de IFRS. In België mogen alleen beursgenoteerde ondernemingen alleen hun geconsolideerde jaarrekening volgens IFRS samenstellen.

Informatietechnologieën en Boekhoudinformatiesystemen

Een boekhoudinformatiesysteem moet relevante en betrouwbare informatie produceren. Het gebruik van de juiste informatietechnologie (IT) is essentieel voor het boekhoudinformatiesysteem vanwege alle ondersteuning van het boekhoudinformatiesysteem om in korte tijd de vereiste informatie te genereren. IT heeft een aanzienlijke invloed op het boekhoudinformatiesysteem, zoals op de werking, voorbereiding, verwerking, presentatie en levering van de boekhoudinformatie. Dat helpt dus aanzienlijk bij het ondersteunen van tijdigheid als een kwalitatief kenmerk van financiële informatie, wat resulteert in het verhogen van de kwaliteit van de financiële verslaggeving en het ondersteunen van de kwaliteit van nauwkeurigheid door gebruik te maken van effectieve IT (Ivana & Oluić, 2013). Deze is een beïnvloedende factor voor het tot stand komen van een financiële verslaggeving van hoge kwaliteit.

Auditing

Auditing is een onafhankelijke verificatie die de betrouwbaarheid en bruikbaarheid van financiële overzichten vergroot (Herath & Albarqi, 2017). Volgens Silviso (1972) wordt audit omschreven als: *"Financial statement auditing is a systematic process of objectively obtaining and evaluating evidence regarding assertions about economic actions and events to ascertain the degree of correspondence between those assertions and established criteria and communicating the results to interested users."* Uit deze definitie kan er afgeleid worden dat een auditor bedrijfsprocessen controleren en toetsen aan de werkelijkheid. Aangezien controle een integraal onderdeel is van het

systeem van externe financiële verslaggeving, geeft het opnemen van controlevariabelen een beter beeld van de algehele kwaliteit van de financiële verslaggeving (Tang et al., 2016). Een audit is een proces waarbij externe partijen de financiële overzichten valideren om de informatieasymmetrie tussen aandeelhouders en managers te beperken. Een onafhankelijke auditor is verantwoordelijk voor de afgegeven verklaring om ervoor te zorgen dat het eindrapport accuraat is (Tsipouridou & Spathis, 2014). De goedkeurende verklaring van de accountant bevestigt dat de boekhoudkundige informatie in de gecontroleerde financiële verslagen geen materiële onjuistheden bevat. De informatie in de gecontroleerde financiële verslagen kan dus worden vertrouwd door investeerders en andere gebruikers van financiële verslagen (Tsipouridou & Spathis, 2014). Een door de accountant/auditor afgegeven verklaring bij de financiële verslagen geeft naar verwachting de kwaliteit van het financiële verslag weer. Een goede controleverklaring betekent ook een financieel verslag van goede kwaliteit en de kans op winststuring is kleiner. Een controle biedt de hoogste zekerheid in de vorm van een verklaring van de auditor. Een accountantsverklaring is een professionele verklaring van een openbare accountant/bedrijfsrevisor of onafhankelijke auditor naar aanleiding van een evaluatie van de getrouwheid van de financiële overzichten van een onderneming. Daarnaast is een accountantsverklaring een verklaring die voortvloeit uit een oordeel (MohammadRezaei et al., 2016). Auditors kunnen onregelmatigheden ontdekken en controlebevindingen bekendmaken in de vorm van materiële afwijkingen in de financiële verslagen, samen met bewijs van fouten van klanten of fraude (IAASB, 2020). Door de professionele sceptis te handhaven en te versterken, wordt verwacht dat de kwaliteit van de financiële verslagen van de onderneming wordt weerspiegeld in de accountantsverklaring bij financiële verslagen. Financiële verslagen naar verwachting tot uiting komen in de accountantsverklaring bij financiële verslagen. Zo kan het relevante en betrouwbare informatie verschaffen over financiële prestaties die gebruikers kunnen gebruiken voor het nemen van beslissingen (Herath & Albarqi, 2017). Het Belgische vennootschapsrecht schrijft voor, dat een lid van het Belgisch Instituut van de Bedrijfsrevisoren (IBR) de externe audit moet uitvoeren en een onafhankelijke mening moet geven over de getrouwheid van de jaarrekening. Deze verklaring (het auditverslag) wordt toegevoegd aan de jaarrekening en openbaar gemaakt om de gebruikers te informeren over de geloofwaardigheid van de jaarrekening. Tenslotte worden de gecontroleerde financiële overzichten (met het auditverslag) dan wel ter inzage beschikbaar gesteld voor het algemene publiek, dat deze informatie zal gebruiken voor beslissingsdoeleinden (Vander Bauwhede & Willekens, 2003). Een bedrijfsrevisor kan vier typen verklaringen van de controle van de jaarrekening voorleggen:

- Een *verklaring zonder voorbehoud*, wordt afgegeven wanneer de jaarrekening of de geconsolideerde jaarrekening geen materiële afwijkingen vertoont, in overeenstemming met de wettelijke voorschriften en boekhoudstandaarden waarnaar wordt verwezen.
- Een *verklaring met voorbehoud*, wordt uitgegeven als de bedrijfsrevisor wordt geconfronteerd met beperkingen in de uitvoering van zijn werkzaamheden of onenigheid met het management over de toegepaste boekhoudregels, methoden of de juistheid van de verstrekte informatie in de (geconsolideerde) jaarrekening.
- Een *afkeurende verklaring*, wordt gegeven als de revisor het niet eens is met het management over kwesties die zo significant zijn dat zelfs een voorbehoudsverklaring niet kan worden afgegeven. Dit kan te wijten zijn aan het feit dat de jaarrekening geen getrouw

beeld geeft van de financiële positie, resultaten of vermogen, of omdat de jaarrekening niet in overeenstemming is met de voorschriften van het toegepaste boekhoudkundige referentiestelsel, waardoor het getrouwe beeld fundamenteel wordt aangetast.

- Een *onthoudende verklaring*, wordt afgegeven wanneer de verstrekte informatie onvoldoende is om een gefundeerd oordeel te geven over het getrouwe beeld van de jaarrekening of de geconsolideerde jaarrekening, of wanneer de entiteit wordt gekenmerkt door aanzienlijke onzekerheden die de jaarrekening of de geconsolideerde jaarrekening op belangrijke wijze beïnvloeden (Lelie, 2021).

Auditcomité

De auditcomités houden toezicht op de financiële verslagen en de toelichtingen van ondernemingen door na te gaan welk beleid en welke boekhoudkundige principes worden gehanteerd en welke interne controlemechanismen het management heeft (Herath & Albarqi, 2017). In de literatuur wordt gesteld dat auditcommissies hebben bijgedragen aan de verbetering van de kwaliteit van de financiële verslaggeving. Hoe onafhankelijker, bekwaamer en gekwalificeerder de auditcomités zijn, des te beter zijn ze in staat om materiële onjuistheden in de financiële informatie op te sporen en des te beter zijn ze in staat om het management te weerhouden van mogelijkheden om de verslaggeving te manipuleren. De eigenschappen van auditcomités hebben dus een fundamentele invloed op zowel de kwaliteit van de financiële verslaggeving als op de input van controles. Bovendien gaan veranderingen in het bestuur van de auditcommissie samen met een verbetering van de kwaliteit van de financiële verslaggeving (Kim et al., 2014). Eerdere onderzoekers hebben enig bewijs geleverd dat wijst op een verband tussen de aanwezigheid van een financieel expert in een auditcomité en een hogere kwaliteit van de financiële verslaggeving. Het belang van het opnemen van een deskundige op het gebied van financiële verslaggeving in het auditcomité heeft echter geleid tot een hogere kwaliteit van de financiële verslaggeving dan alleen het opnemen van een financiële deskundige (Kim et al., 2014). Volgens artikel 526bis van het Wetboek van Vennootschappen in België dienen auditcomités minstens één lid te hebben dat deskundig is op het gebied van audit en accounting.

In de volgende paragraaf zal de maatstaven van de kwaliteit van de financiële verslaggeving worden besproken. Twee van de bovenstaande beïnvloedde factoren, namelijk earnings management en audit/ commissaris verslag ook al maatstaf zal worden beschouwd.

2.2.2 Maatstaven voor de kwaliteit van de financiële verslaggeving

Hoewel de IASB het belang van financiële verslagen van hoge kwaliteit benadrukt, is het ook belangrijk de focus te leggen op hoe deze kwaliteit te meten. De kwaliteit van financiële verslaggeving kan niet rechtstreeks gemeten worden. Het kan meetbaar gemaakt worden door te kijken naar mogelijke maatstaven die indirect iets zegt hierover. De kwaliteit van de financiële verslaggeving wordt ook beïnvloed door de controle van de financiële overzichten. Dus het realiseren van een hoge kwaliteit van de financiële verslaggeving is afhankelijk van de integriteit van elk onderdeel van de financiële verslaggeving namelijk managers, accountants, auditcommissies,

externe accountants en andere betrokken partijen, daarom is het belangrijk de juiste maatstaf te kiezen (BaraĆ, 2021). Volgens Arthur et al. (2015) zijn de twee mogelijke maatstaven earnings management en earning quality. Daarnaast kan het audit/ commissaris verslag ook als maatstaf gebruik worden.

Earnings management

Onderzoek naar winstmanipulatie (earnings management) maakt veelal gebruik van de analyse van discretionaire accruals, met het Jones-model als populairste methode. Dit model splitst accruals op in discretionaire en niet-discretionaire componenten, waarbij de discretionaire component een betere indicator is voor winstmanipulatie dan de totale accruals. Het aangepaste Jones-model schat eerst het normale niveau van werkkapitaalveranderingen en afschrijvingen met regressiemodellen. Winstmanipulatie wordt dan berekend als het verschil tussen het werkelijke en het geschatte normale niveau. Hoewel een perfect model de accruals perfect zou kunnen voorspellen, is dit in de praktijk onmogelijk. Daarom worden totale accruals vaak willekeurig verdeeld in discretionaire en niet-discretionaire componenten. Ondanks deze beperking biedt het Jones-model een nuttig kader om de omvang van winstmanipulatie te beoordelen (Chen & Gong, 2019; Krishnan et al., 2011; Tang et al., 2016) en (Dechow et al., 2003).

Earnings quality

Een hogere kwaliteit van de financiële verslaggeving brengt aanzienlijke voordelen met zich mee voor investeerders en andere gebruikers van jaarrekeningen. Aangezien winst over het algemeen wordt beschouwd als de belangrijkste informatie in jaarrekeningen, wordt de kwaliteit van financiële verslaggeving vaak benaderd vanuit het perspectief van earnings quality anders gezegd winstkwaliteit. Het geeft de belanghebbende en belangstellenden van de financiële verslaggeving ook informatie om inzicht te krijgen in diverse componenten van het resultaat risico's en onzekerheden die van invloed zijn op de toekomstige resultaten van een onderneming. Onderzoekers hebben diverse criteria ontwikkeld om de kwaliteit van winst te beoordelen, zoals accruals quality en conservatisme (BaraĆ, 2021).

Conservatisme is een boekhoudkundig beginsel dat bepaalt hoe verwachte verliezen en winsten moeten worden verwerkt in de jaarrekening. Volgens dit beginsel heeft een manager de discretionaire mogelijkheid om een verlies of winst op te nemen in de jaarrekening, afhankelijk van het optreden van een toekomstige gebeurtenis. Het biedt inzicht in potentieel ongunstige situaties die kunnen leiden tot verlies voor het bedrijf, in plaats van situaties die winstgevend kunnen zijn. Als gevolg daarvan kan het toepassen van conservatisme leiden tot het niet opnemen van relevante informatie in financiële verslagen (Fonou-Dombeu et al., 2023).

Accrual quality aan de andere kant draait om het toerekening beginsel, dat de timing en coördinatie van het registreren van bedrijfsactiviteiten in de jaarrekening regelt. Het toerekening beginsel houdt in dat inkomsten worden opgenomen wanneer ze worden verdiend en uitgaven worden opgenomen wanneer ze worden gedaan. Bovendien kan accrual in hoge mate de winst aangeven, doordat het, het tijdstip van opname van inkomsten en uitgaven in de jaarrekening aanpast. Hierdoor wordt

accrual beschouwd als de meest accurate indicator van de gerapporteerde winst van een bedrijf. Daarom wordt winst op transactiebasis beschouwd als een algemene maatstaf voor de prestaties van een bedrijf (Fonou-Dombeu et al., 2023).

Het audit/commissaris verslag zal verder in paragraaf 2.4 besproken worden. Hieronder volgt de verschillende crisissen die plaats hebben gevonden in het verleden en hun invloed op financiële verslaggeving.

2.3 Crisissen in het verleden

In deze paragraaf wordt in het kort de crisissen besproken en hun invloed op de kwaliteit van financiële verslaggeving.

2.3.1 crisissen

Financiële crisissen zijn ingrijpende gebeurtenissen die wereldwijd aanzienlijke economische gevolgen hebben gehad. Ze worden vaak gekenmerkt door het falen van een financieel systeem, significante dalingen op de aandelenmarkten, een inkrimping van kredietverlening en negatieve gevolgen voor de economie. In deze masterproef wordt de impact van de meest recente globale crisis onderzocht, namelijk de COVID-19 pandemie, op de kwaliteit van financiële verslaggeving. Daarom is het relevant om literatuur te bestuderen van eerdere crisissen, hun impact op de kwaliteit van financiële verslaggeving.

The Great Depression

De wereldwijde financiële crisis van 1929, meer bekend als “the Great depression”, was een van de grootste economische crisissen in de geschiedenis. Het startte in de Verenigde Staten en verspreidde snel over de wereld, met rampzalig economische gevolgen. Daardoor stortte de aandelenmarkt in, waardoor vele investeerders hun spaargelden verloren. Ook banken kregen het moeilijk, omdat ze leningen hadden verstrekt om deze speculatie te financieren. Dat leidde tot een crisis in het banksysteem (Hautcoeur, 2018; Romer, 1990). Hoewel het een beurscrisis was, waren de economische gevolgen hiervan catastrofaal. Koopkracht en kredietwaardigheid namen extreem af, werkloosheid bereikte een hoogte record vooral onder de middenklasse, industriële productie daalde drastisch en fabrieken sloten (Claudel et al., 1993; Garbagnati, 2008). Ook de boeren hebben zwaar geleden en hebben een landbouwcrisis doorgemaakt (Béaur, 2021). Overheden hebben geprobeerd economische stimuleringsmaatregelen te nemen om de gevolgen van de crisis te verzachten, maar de resultaten waren gemengd. De jaren 30 werden gekenmerkt door aanhoudende economische achteruitgang, stijgende werkloosheid en langdurige deflatie (Lewinsohn, 1934). Pas bij het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog in de jaren 40 begon de economie zich te herstellen, omdat de uitgaven in oorlogstijd de economie stimuleerden en banen creëerde.

De Aziatische financiële crisis

De Aziatische financiële crisis van 1997, ook bekend als de “Asian crisis” of de “Asian financial crisis of 1997-1998”, was een van de meest afbrekende economische crisissen in recente geschiedenis

van Azië, waarbij financiële en macro-economische systemen faalden (Cartapanis et al., 1998). Het begon medio 1997 in Thailand en verspreidde zich snel naar andere landen in de regio. Deze crisis veroorzaakte een grote economische recessie en had impact op de wereldeconomie. Voor deze crisis, kenden Aziatische landen zoals Thailand, Indonesië, Zuid-Korea, de Filipijnen en Maleisië een periode van sterke economische groei. Dat trok buitenlandse investeringen aan en het werd door economen beschouwd als "the miracle of East Asia" (Imai, 2003). Deze landen, met name Thailand, hadden hoge schulden opgelopen door verkeerde investeringsprojecten, ruim monetair beleid en snelle krediet uitbreiding. Dat leidde tot overwaardering van activa, in het bijzonder bij de vastgoedsector (Graham et al., 2000). Beleggers verloren vertrouwen in de economische stabiliteit van Azië, door de zwakte van bepaalde economische sectoren en de enorme schuldenlast die de landen hadden opgelopen. Hierdoor trokken beleggers hun investeringen terug uit de Aziatische landen, wat zorgde voor een massale kapitaalvlucht (Lahet, 2009). Daarnaast had deze crisis verwoestende gevolgen op de economische activiteiten van de getroffen landen. Er was een sterke toename van werkloosheid en armoede, dalende levensstandaard, bedrijven gingen failliet en de banksector werd zwaar getroffen. Grote economische maatregelen werden gevoerd door de overheden om hun financiële systeem te herstructureren en er werd beroep gedaan op het Internationaal Monetair Fonds (IMF) om financiële noodhulp te bieden (Ramesh, 2009; Yoon, 2010).

Financiële crisis

De crisis van 2007-2008, ook bekend als de "wereldwijde financiële crisis" of de "grote recessie", was een ernstige economische crisis die begon in de Verenigde Staten. Ze werd door economen "the second great contraction" genoemd, na de Grote Depressie van de jaren 1930 (Esposito, 2013; Michie, 2010). De crisis verspreidde zich snel over de hele wereld en veroorzaakte een grote economische recessie. De impact op de internationale financiële markten was groot (De Rosa et al., 2010).

De Rosa et al. (2010) leggen uit dat de crisis van 2007-2008 grotendeels veroorzaakt werd door een combinatie van complexe factoren. Enerzijds waren er macro-economische factoren, zoals internationale financiële onevenwichtigheden. Anderzijds waren er micro-economische factoren, zoals de groei van risicovolle hypotheeklen in de Verenigde Staten toen veel Amerikaanse kredietverstrekkers subprime hypotheeklen begonnen te verstrekken aan kredietnemers met een slechte kredietwaardigheid, zonder goed na te gaan of ze in staat waren om die leningen terug te betalen.

Beleggers hebben hun vertrouwen in hypotheek gerelateerde activa verloren, vanwege hun gebrek aan liquiditeit en onzekere waarde. Dat veroorzaakte al snel een vertrouwenscrisis op de wereldwijde financiële markten (Grusky et al., 2011). Deze situatie maakte banken financieel kwetsbaar (Gertler & Gilchrist, 2018). Love & Mattern (2011) en Jenkins et al. (2013) identificeerden de ernstige gevolgen. Banken, verzekeringsmaatschappijen en andere financiële instellingen leden enorme verliezen, wat leidde tot enkele kostbare faillissementen of reddingsoperaties door de overheid om de volledige ineenstorting van het financiële systeem te voorkomen. De werkloosheid steeg aanzienlijk en de waarde van financiële activa daalde dramatisch.

De crisis verspreidde zich naar veel andere landen in de wereld, maar trof niet alle economieën op dezelfde manier. De economieën van ontwikkelde en geavanceerde landen werden het zwaarst getroffen, terwijl ontwikkelingslanden minder geïntegreerd waren in de wereldeconomie (Verick et al., 2022). Vanwege de crisis namen regeringen en centrale banken buitengewone maatregelen om de markten te stabiliseren en de worstelende financiële instellingen te redden. Er zijn massale liquiditeitsinjecties gedaan door de staten, de principes van de monetaire regulering zijn herzien, de rol van de instellingen is geherdefinieerd en de rentetarieven zijn verlaagd om de economie te stimuleren (De Rosa et al., 2010; Verick & Islam, 2010).

De Europese staatsschuldencrisis

De Europese staatsschuldencrisis, wordt ook wel de “eurocrisis” of “eurozone debt crisis” genoemd. Deze crisis startte in 2010 in de Europese Unie en trof de economieën van verschillende landen van de Eurozone. En had ernstige gevolgen voor de gehele stabiliteit van de Eurozone.

Deze crisis begon met ernstige schuldproblemen en begrotingstekorten in bepaalde landen van de eurozone, zoals Griekenland. Lane (2012) identificeerde verschillende risicofactoren die de oorzaak konden zijn van de crisis in landen zoals Griekenland, Italië, Spanje, Portugal en Ierland. Deze risicofactoren begonnen na de creatie van de euro in medio 2000, namelijk de toename van overheidsschulden en particuliere schulden, grote financiële onstandvastigheid, evenals het falen om effectief fiscaal beleid te handhaven na groeiende leningen. Voor deze landen werd internationaal lenen gemakkelijker en aantrekkelijker omdat de munt nu dezelfde was.

Toen investeerders zich de omvang van de staatsschuld en de risico's op wanbetaling realiseerden, vroegen ze veel hogere rentetarieven voor leningen aan deze landen, verminderden ze hun aantal leningen of trokken ze zich uit bepaalde markten (Constancio, 2012). Dat resulteerde in een neerwaartse spiraal voor de getroffen economieën. Probleemlanden kregen moeite om hun schulden te herfinancieren. De Europese Unie creëerde samen met het Internationaal Monetair Fonds (IMF) verschillende opties en financiële oplossingen voor deze landen in ruil voor het doorvoeren van economische hervormingen en bezuinigingen (Schadler, 2013). Deze maatregelen waren echter niet populair en leidden niet tot positieve reacties van de betrokken landen. Er was zelfs een negatief effect op de economische groei en werkgelegenheid (Kosmidou et al., 2015). De Europese staatsschuldencrisis had ook gevolgen voor de wereldeconomie en bracht de kwetsbaarheid van het Europese monetaire systeem aan het licht, wat leidde tot een herwaardering van het economische, monetaire en sociale beleid binnen de EU (De La Porte & Heins, 2016).

2.3.2 Invloed van crisissen op de kwaliteit van financiële verslaggeving

Lin et al. (2014) stelt dat financiële verslaggeving van hoge kwaliteit erg belangrijk is voor beleggers, vooral tijdens perioden van financiële crisis of nood. Dergelijke informatie helpt bij het verminderen van informatieasymmetrie, informatierisico en liquiditeit van de markt en vergroot het vertrouwen van beleggers. Tegelijkertijd stelt het hen in staat om geïnformeerd te worden over de zakelijke beslissingen van de onderneming en vermindert het de discretionaire bevoegdheid van het management om de rijkdom van externe beleggers en schuldeisers te onteigenen. Eerder onderzoek

naar de invloed van financiële crisissen op de kwaliteit van de financiële verslaggeving is inconsistent. Sommige onderzoekers stellen dat ondernemingen de kwaliteit van hun financiële verslaggeving zouden verbeteren om de informatieasymmetrie te verminderen en het vertrouwen van beleggers te vergroten, wat belangrijk is tijdens een financiële crisis (Arthur et al., 2015). Ook Filip & Raffournier (2014) tonen aan dat de kwaliteit van de financiële verslaggeving van Europese bedrijven, gemeten aan de hand van income smoothing en accruals quality, hoger was tijdens de financiële crisis van 2008. Ze beweren dat het toegenomen risico op rechtszaken en het toegenomen toezicht van accountants tijdens de crisis earnings management beperken. Hun argument wordt ook ondersteund door Cimini (2015). Andere wetenschappers beweren echter dat de kwaliteit van de financiële verslaggeving lager is tijdens een financiële crisis (Ming Chia et al., 2007). Persakis & Iatridis (2017) stellen dat de kwaliteit van de financiële verslaggeving afnam tijdens de financiële crisis van 2008, omdat bedrijven hun winst meer beheerden om de negatieve gevolgen van de financiële crisis te verzachten.

2.4 Impact COVID-19 Pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving

De COVID-19 pandemie wordt beschouwd als de grootste wereldwijde crisis van deze eeuw die de gezondheid, economie en samenleving heeft aangetast. Het is ook de belangrijkste gebeurtenis sinds de financiële crisis in 2008, hoewel er veel industrieën harder waren getroffen tijdens de financiële crisis in 2008 (Stathis & Christopher, 2020). Als gevolg van de pandemie hebben veel ondernemingen financiële problemen ondervonden en zijn ze mogelijk sterk afhankelijk van financiering door schuldeisers en investeerders. Volgens Piette & Tielens (2022) boden federale en regionale overheden in België steunmaatregelen om de financiële situatie van de ondernemingen te versterken. De genomen maatregelen omvatten voornamelijk de vereenvoudiging van de toegang tot tijdelijke werkloosheid, het verstrekken van forfaitaire premies en het toekennen van verschillende fiscale vrijstellingen en aftrekposten. In tijden van onzekerheid en crisis is het belangrijk om transparant te zijn over de risico's en aannames die worden gemaakt in financiële rapporten (Billington, 2024). De International Organization of Securities Commissions (2020) erkende, de significante invloed van COVID-19 pandemie op de activiteiten van ondernemingen en benadrukte het belang van het publiceren van volledige financiële informatie van hoge kwaliteit. Daarnaast eisen stakeholders in tijden van crisis meer dan ooit financiële informatie van hoge kwaliteit, omdat ze vermoeden dat managers slechte prestaties verbergen. Ondernemingen moeten gebeurtenissen en transacties vermelden die een belangrijk effect hebben op hun financiële positie en prestaties. Ze moeten ook extra informatie verschaffen over het effect van de COVID-19 pandemie.

Verder zijn de gevolgen van de COVID-19 pandemie uiteenlopend en variëren van onmiddellijke gevolgen op korte termijn tot indirecte gevolgen op langere termijn (zoals een verandering in bedrijfsmodellen). Voor aandeelhouders en andere stakeholders is het belangrijk om de impact op de onderneming en de gevolgen daarvan op de financiële cijfers te begrijpen. De materiële effecten op specifieke activa en passiva en op de liquiditeit en continuïteitsveronderstelling moeten worden toegelicht. De daarmee samenhangende onzekerheden vereisen mogelijk meer gedetailleerde informatie over de onderliggende scenario's en gevoeligheidsinformatie om beleggers voldoende

vertrouwen te geven (Deloitte, 2024). De International Financial Reporting Standards (IFRS) gaf aan dat alle materiële effecten van COVID-19 op gepaste wijze erkend, gewaardeerd en vermeld op de verslagdatum van de onderneming moeten worden (Thornton, 2020). Kegalj (2023) en Joshi (2020) bespraken de belangrijkste gebieden waarmee ondernemingen rekening moesten houden wanneer ze hun financiële overzichten opstellen, als gevolg van de effecten van de COVID-19-pandemie. Volgens Thornton (2020) en waren de onderstaande deze kerngebieden:

- *Going concern*: het management moest nagaan of het gepast was om de jaarrekening op te stellen op basis van de continuïteit van de onderneming en als er een onzekerheid van materieel belang bestond over het vermogen van de onderneming om haar bedrijfscontinuïteit te handhaven, moet deze informatie worden vermeld in de financiële verslagen (Joshi, 2020).
- *Bijzondere waardevermindering* van financiële en niet-financiële activa: als de onderneming zijn financiële en niet-financiële activa heeft getest en aanwijzingen heeft gevonden voor een bijzonder waardeverminderverslies.
- *Materiële vaste activa*: de onderneming moet mogelijk haar schattingen van de gebruiksduur en restwaarde van haar lang termijn activa herbeoordelen als gevolg van de COVID-19 pandemie.
- *Waardering van de reële waarde*: als gevolg van het effect van COVID-19 pandemie moesten ondernemingen mogelijk de reële waarde van hun activa opnieuw evalueren.
- *Voorraden*: als gevolg van de COVID-19 pandemie is het nodig dat ondernemingen hun schattingen van de opbrengstwaarde moesten bijstellen en testen op eventuele waardeverminderingen (Kegalj, 2023).

2.4.1 Audit/commissaris verslag tijdens COVID-19 pandemie

Volgens Chen et al. (2023) is het waarborgen van transparantie in de financiële verslaggeving van een onderneming essentieel om betrouwbare informatie te verschaffen en het vertrouwen met stakeholders te herstellen in tijden van crisis. Joshi (2020) geeft aan dat de COVID-19 pandemie impact zou hebben op accountants die de jaarrekeningen van ondernemingen opstellen en de auditors die deze jaarrekeningen controleren. Beleggers en andere belanghebbenden hebben tijdige en financiële informatie van hoge kwaliteit nodig, compleet met transparante en specifieke toelichtingen van de onderneming, inclusief informatie over de impact van COVID-19 op de operationele prestaties, financiële positie, liquiditeit en toekomstperspectieven. In het geval van de jaarlijkse financiële verslaggeving vormen audits van hoge kwaliteit, uitgevoerd door een onafhankelijke auditor, een cruciaal onderdeel van het ecosysteem dat investeerders betrouwbare, financiële informatie van hoge kwaliteit biedt (IOSCO, 2020). Een auditor speelt een belangrijke rol om het interne controlemechanisme van de gecontroleerde onderneming te begrijpen en om te beoordelen of de financiële verslagen van de onderneming een relevant en getrouw beeld weergeeft (Chen et al., 2023). De COVID-19 pandemie heeft ernstige gevolgen gehad voor het auditproces. Aangezien de meeste auditors gedwongen werden over te schakelen van face-to-face interacties naar strikt virtuele communicatie met hun klanten. Auditors konden niet naar de werkplek van klanten reizen en verloren de mogelijkheid voor persoonlijke interacties met hun klanten. In plaats

daarvan moesten auditors op afstand met hun klanten communiceren via e-mail of telefoon, wat een aanzienlijke impact kon hebben op de besluitvorming en het oordeel van auditors (Gong et al., 2022). Verder leidde het tot problemen bij het toepassen van bepaalde audit procedures en het verkrijgen van voldoende geschikte controle-informatie die nodig is om een redelijke basis van het auditverslag te vormen (IAASB, 2020). Volgens IAS 701 "Communicating Key Audit Matters in the Independent Auditor's Report", moeten auditors de belangrijkste controlekwetsies bespreken, namelijk de impact van de COVID-19 pandemie op de financiële positie en prestaties van de onderneming. Daarnaast moet er worden verwezen naar een gerelateerde toelichting in de financiële verklaring en hoe de onderneming is omgegaan met deze impact (IAASB, 2020). Door de uitbraak van de COVID-19 pandemie moeten auditors hun professionele scepsis handhaven en versterken. Dat komt omdat veel ondernemingen hun financiële prestaties zagen afnemen door de pandemie". Het moedigt de onderneming aan om frauduleuze praktijken te plegen, zoals earnings management (Rose et al., 2020), waardoor de kwaliteit van de financiële verslaglegging afneemt (Tariverdi et al., 2012). Bovendien bleek uit een onderzoek van Herbohn & Ragunathan (2008) dat de accountantsverklaring geen significante invloed had op het werkelijke winstbeheer.

Nadat de commissaris een grondig onderzoek heeft gedaan, waarbij er mogelijk materiële fouten in de financiële verslaggeving is ontdekt, wordt dit aan het management voorgelegd. De onderneming zal een verklaring ontvangen, zodat het management de fouten kunnen aanpassen. Als deze fouten zijn aangepast zal de bedrijfsrevisor ondanks de eerder ontdekte fouten toch een goedkeurende verklaring afgeven. Indien andersom zal de onderneming een verklaring met voorbehoud of een afkeurende verklaring ontvangen. Bovendien is het, om de eerdergenoemde redenen waarbij fouten nog kunnen worden gecorrigeerd in de definitieve versie van de financiële verslagen, zeldzaam dat een niet-goedkeurende verklaring wordt afgegeven. Dit maakt het lastig om een onderscheid te maken in de kwaliteit van de financiële verslaggeving tussen verschillende ondernemingen. Hoewel twee bedrijven beide een goedkeurende verklaring krijgen, kan er toch een verschil in kwaliteit van de financiële verslaggeving tussen de twee bestaan. Dit verschil komt echter niet tot uiting wanneer de commissarisverslagen worden gebruikt als maatstaf voor de kwaliteit van de financiële verslaggeving.

2.5 Hypothesen

In deze paragraaf wordt de hypothesen in vier paragrafen besproken namelijk: 2.5.1 earnings management tijdens COVID-19 pandemie; 2.5.2 earnings quality tijdens COVID-19 pandemie; 2.5.3 conservatisme tijdens COVID-19 pandemie en 2.5.4 accrual quality tijdens COVID-19 pandemie

2.5.1 Earnings management tijdens COVID-19 pandemie

Op dit moment heeft slechts een paar studies geprobeerd om de impact van COVID-19 op de kwaliteit van financiële verslaggeving te onderzoeken. Lassoued & Khanchel (2021) onderzochten het effect tussen de pandemie en earnings management in Europese bedrijven. Zij suggereerden dat de betrouwbaarheid van de financiële rapporten afnam tijdens de pandemie. De bevindingen waren namelijk, dat het management van de betreffende ondernemingen earnings management

toepaste tijdens de pandemie om het vertrouwen van gebruikers van financiële verslagen te herstellen. Dit was nodig om de winstdoelstellingen van de onderneming te halen en het economisch herstel te ondersteunen. Ryu & Chae (2022) toonden aan dat de COVID-19 pandemie een significante en positieve invloed heeft op accruals earnings management. Met andere woorden, ondernemingen zijn na de COVID-19 pandemie meer betrokken bij earnings management dan vóór deze pandemie, wat verder duidt op een afname van de kwaliteit van de financiële verslaggeving tijdens de pandemie. Yan et al. (2022) ontdekten dat de COVID-19 pandemie een significante en positieve invloed heeft op het beheer van de werkelijke winst (Real Earnings management) en op het beheer van de winst op transactiebasis (accruals earnings management). Bovendien toonde het onderzoek aan dat de COVID-19 pandemie het earnings managementgedrag intensificeert. Hsu & Yang (2022) hebben aangetoond, dat de pandemie een significante positieve invloed had op de kwaliteit van financiële verslagen, uitgedrukt in real earnings management. Uit hun bevindingen bleek dat de kwaliteit van de financiële verslagen van bedrijven tijdens de COVID-19 pandemie lager was dan vóór deze pandemie. Eerdere literatuur, voornamelijk over de financiële crisis van 2008, toont aan dat crisis kunnen leiden tot een hogere of lagere kwaliteit van financiële verslaggeving. Het hogere risico en de onzekerheid tijdens een crisis resulteren vaak in een hogere informatieasymmetrie. Dit is ook het geval tijdens de COVID-19-pandemie (Hsu & Liao, 2022). Als ondernemingen profiteren van de hogere informatieasymmetrie, zijn ze eerder geneigd om hun winsten te beheren om hun belanghebbenden (bijvoorbeeld investeerders) te beïnvloeden en de negatieve effecten van zo'n crisis als gevolg van COVID-19 te verlichten (Ming Chia et al., 2007; Persakis & Iatridis, 2015). Echter, om informatieasymmetrie te verminderen en het vertrouwen van investeerders te vergroten, kunnen ondernemingen ook grotere prikkels hebben om de kwaliteit van hun financiële verslaggeving tijdens de COVID-19-pandemie te verbeteren (Arthur et al., 2015). Zo hebben studies (Cimini, 2015; Filip & Raffournier, 2014) uitgewezen, dat de mate van earnings management binnen bedrijven afneemt als er sprake is van een financiële crisis, hetgeen dus resulteert in een hogere kwaliteit van financiële verslaggeving tijdens de pandemie. Zoals hierboven staat blijkt dat de resultaten van de verschillende onderzoeken elkaar tegenspreken. Op basis van hiervan is de eerste hypothese als volgt geformuleerd:

Hypothese 1: De COVID-19 pandemie leidt tot een toename van earnings management in vergelijking met de periode vóór de pandemie

2.5.2 Earnings quality tijdens COVID-19 pandemie

Het economische klimaat kan van invloed zijn op de kwaliteit van de winst van een bedrijf. Recente studies geven aan, dat de COVID-19 pandemie een negatieve invloed heeft gehad op de bedrijfsactiviteiten, waarbij bedrijven maatregelen hebben moeten nemen om deze impact onder controle te krijgen. Met name Lassoued & Khanchel (2021) hebben geconstateerd, dat tijdens de COVID-19 pandemie bedrijven geneigd waren om agressieve boekhoudpraktijken te hanteren om zo doende hun winst te manipuleren. Pavlatos & Kostakis (2015) hebben in een ander verband ook aangegeven, dat bedrijven tijdens moeilijke economische omstandigheden mogelijk opportunistisch gebruik maken van boekhoudkundige discretie om aanzienlijke prestatiedalingen of de presentatie

daarvan te voorkomen. Daarom kan worden aangenomen dat de kwaliteit van winst van bedrijven is afgenomen tijdens de COVID-19 pandemie in vergelijking met de periode vóór de pandemie.

Hypothese 2: earnings quality (EQ) is afgenomen tijdens de COVID-19 pandemie in vergelijking met de periode vóór de pandemie

Om de tweede hypothese te kunnen onderzoeken, zijn sub-hypothesen opgesteld, die overeenkomen met de twee maatstaven voor winstkwaliteit, die in deze thesis zijn gehanteerd, namelijk conservatisme en accrual quality.

2.5.3 Conservatisme tijdens COVID-19 pandemie

Conservatisme als begrip bij boekhouding is een principe, dat managers verplicht om verwachte verliezen snel te verantwoorden en het boeken van winsten uit te stellen. Diverse studies hebben gerapporteerd over de voordelen van conservatisme bij het verbeteren van de winstkwaliteit (Ewert & Wagenhofer, 2011; Xia et al., 2019). Volgens Ewert & Wagenhofer (2011) is conservatisme efficiënt bij schuldcontracten, omdat het de belangen van zowel de kredietgever als de kredietnemer beschermt. Conservatisme vermindert namelijk de informatieasymmetrie in een contractomgeving (Zadeh et al., 2022). En dwingt managers om slecht nieuws tijdig te melden, waardoor hun opportunistisch gedrag afneemt (Kim et al., 2014). Echter, sommige studies geven aan dat conservatisme vaak wordt gebruikt door managers om verliezen te verbergen met als doel de winst te hoog voor te stellen. Als gevolg hiervan kan conservatisme leiden tot een vertekend beeld in de financiële verslaggeving, wat kan resulteren in een inefficiënte allocatie van middelen in de economie. Het is dan te verwachten, dat bedrijven die conservatiever rapporteren minder geneigd zijn om hun winst te overschatten. Tijdens de COVID-19 pandemie werden bedrijven geconfronteerd met onzekerheid, waardoor men zou verwachten dat ze conservatiever rapporteren, gezien de beperking van bedrijfsactiviteiten. Lassoued & Khanchel (2021) merkten op, dat bedrijven tijdens de pandemie verleid werden om boekhoudkundige discretie te gebruiken om winsten te manipuleren en de ware economische prestaties te verhullen. Gebaseerd op het bovenstaande is de volgende sub hypothese geformuleerd:

H2a: De COVID-19-pandemie leidt tot een afname van conservatisme in vergelijking met de periode vóór de pandemie

2.5.4 Accrual quality tijdens COVID-19 pandemie

Accrual quality is een cruciaal aspect van earnings quality, omdat het alle bedrijfsactiviteiten omvat en dus een alomvattende maatstaf biedt voor het boekhoudkundige beleid van een onderneming om winst te genereren (Dechow et al., 2010). Het biedt ook inzicht in de historische, huidige en toekomstige winst (Leal et al., 2017). Echter, Dechow et al. (2010) suggereren dat bedrijven met extreem hoge accruals minder stabiele winst tonen, wat duidt op een lagere winstkwaliteit. Leal et al. (2017) constateerden ook dat winst van lage kwaliteit vaak gepaard gaat met een hoog niveau van accruals. En Nissim (2021) beweert ook hetzelfde en wel, dat een hoge kwaliteit van accruals leidt tot een lagere kwaliteit van de winst, omdat een toename in accruals vaak gepaard gaat met

een overwaardering van de winst, wat op zijn beurt de toekomstige winst kan verlagen, vooral als deze toename het gevolg is van boekhoudkundige manipulatie. Daarnaast geeft hij verder aan dat het overschatten van de huidige winst door middel van accrual quality zal resulteren in een onderschatting van de winst in toekomstige perioden, omdat accrual quality niet kan worden gebruikt om de winst voor opeenvolgende verslagperioden te manipuleren. Op basis van het bovenstaande is te stellen, dat accrual quality de discretie, die managers hebben bij het opstellen van financiële rapporten, zowel optimistisch als opportunistisch kan worden toegepast. Tijdens een periode van economische onzekerheid, zoals de COVID-19 pandemie, kunnen bedrijven alleen een hoge winstkwaliteit aantonen als ze een laag niveau van accrual quality hebben. Dechow et al. (2010) hebben aangegeven, dat bedrijven met een hoge accrual quality zwakke interne controlemechanismen hebben en minder stabiele winst laten zien, wat wijst op een lagere kwaliteit van de winst van bedrijven. Daarom kan worden aangenomen, dat bedrijven tijdens de COVID-19-pandemie mogelijk een hoge accrual quality hebben laten zien in vergelijking met de periode vóór de pandemie, als reactie op de uitdagingen, veroorzaakt door de pandemie. Op basis hiervan is de volgende hypothese opgesteld:

Hypothese 2b: De COVID-19-pandemie leidt tot toename van accrual quality in vergelijking met de periode vóór de pandemie

De maatstaven, die in deze masterproef gebruikt zijn om de kwaliteit van de financiële verslaggeving te kunnen meten zijn earnings management en earnings quality. Earnings quality zal op twee manieren worden getoetst, namelijk middels accrual quality en conservatisme.

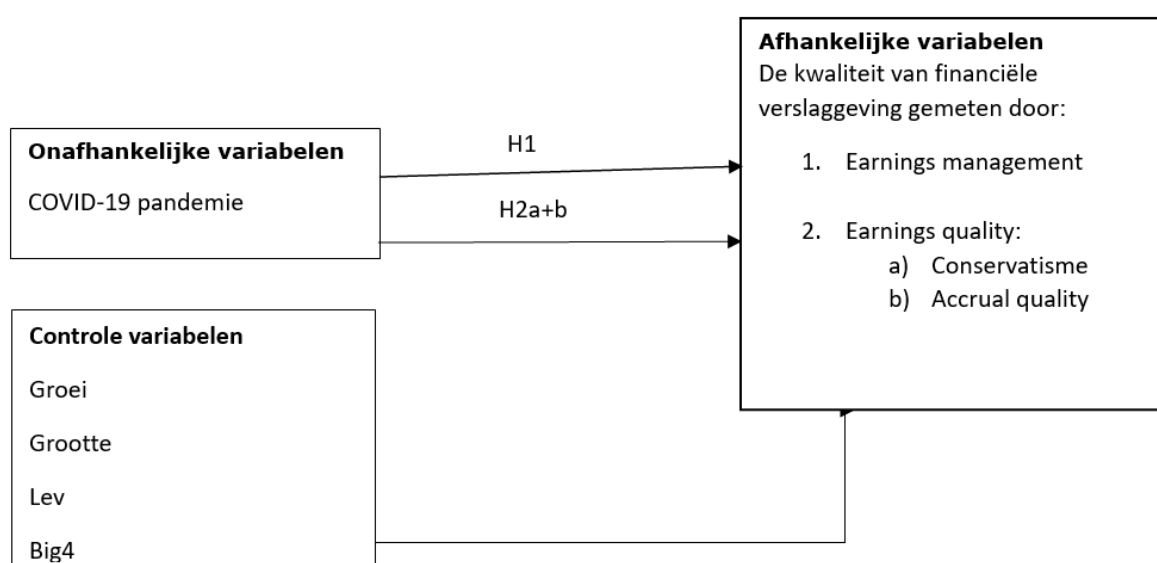
Hoofdstuk 3 Methodologie

In dit hoofdstuk staat de gehanteerde onderzoeksmethode centraal. Om een antwoord op de centrale vraag te vinden, is gebruik gemaakt van de financiële jaarverslagen van beursgenoteerde bedrijven in België. In paragraaf 3.1 is een conceptueel model geschetst. Voorts volgt in de 3.2 een korte beschrijving van de werking van de gehanteerde variabelen, namelijk de afhankelijke variabelen, onafhankelijke variabele en controle variabelen. In paragraaf 3.3 zullen de regressievergelijkingen behorende bij de hypothesen uiteengezet.

3.1. Het Conceptueel model

In deze paragraaf wordt een conceptueel model geschetst, in welk model de verwachte verbanden tussen de variabelen in kaart worden gebracht. Bij de geformuleerde hypothese gaat het om de impact van de COVID-19 pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving. Hierbij worden earnings management, conservatisme in boekhouden en accrual quality als afhankelijke variabele en COVID-19 pandemie als onafhankelijke variabele gebruikt om een mening te vormen over de kwaliteit van de financiële verslaggeving van beursgenoteerde bedrijven in België. Naast de onafhankelijke en afhankelijke variabelen zijn er in dit onderzoek van controlevariabelen gebruikt. Dit zijn variabelen die de kwaliteit van financiële verslaggeving kunnen beïnvloeden, maar waar niet direct onderzoek wordt gedaan. Gebruikte variabelen zijn gebaseerd op Arthur et al. (2015). Volgens hen worden deze controle variabelen vaker in soortgelijke onderzoeken gehanteerd. Ze betreffen de bedrijfsgrootte (Size), de kapitaalstructuur (Lev), groei (Growth) en het feit, dat een bedrijf wordt geaudit door een van de zogenoemde Big4 accountantsorganisaties (Big4).

Figuur 1: Het Conceptueel model

3.2 Variabelen

In deze paragraaf wordt de variabelen nader uitgelegd, namelijk: in 3.2.1 de afhankelijke variabelen, Vervolgens in 3.2.2 onafhankelijke variabele en tenslotte in 3.2.3 de controle variabelen.

3.2.1 Afhankelijke variabelen

Om de afhankelijke variabelen met betrekking tot de kwaliteit van de financiële verslaggeving te kunnen toetsen is uitgegaan van drie verschillende accruals modellen, te weten.

- Earnings management ($|DA|$ of EM) $_{it}$: Modified Jones Model
- Conservatisme (Acc.of EQ $_{k,it}$) : Ball en Shivakumar model
- Accrual quality ($|DA|$ of EQ $_{k,it}$) : Kothari model

Earnings management ($|DA|$ of EM) $_{it}$

Zoals eerder is aangehaald wordt het Modified Jones Model het meest gebruik om de discretionaire accruals te meten. Dit model is een aangepaste versie van het Jones model. Uit het onderzoek van Dechow et al. (1995), werden diverse modellen toegepast om earnings management (winstmanipulatie) te identificeren. Zij analyseerden vier modellen (Healy, DeAngelo, Jones en Modified Jones) om de aanwezigheid van winstmanipulatie te bepalen. De betreffende modellen blijken beperkt succesvol toe te passen, met het Modified Jones-model als beste performer. Dit suggereert dat het Modified Jones-model de meest geschikte methode is om winstmanipulatie te detecteren. Doordat het meten van 'earnings management' complex is, gebeurt dit door naar de hoeveelheid discretionaire accruals te kijken. Voordat deze discretionaire accruals vastgesteld kunnen worden, moeten echter enkele voorbereidende stappen worden ondernomen, beginnend met het berekenen van de totale overlopende posten. Deze totale overlopende posten, ook bekend als totale accruals, worden berekend volgens de volgende formule:

$$TAt = (\Delta CA_t - \Delta CL_t - \Delta Cash_t + \Delta STD_t - Dept) / At - 1$$

Hierbij is:

Tat	= Totale accruals
t	= Boekjaar
ΔCA_t	= Verandering in de vlottende activa ten opzichte van vorig boekjaar
ΔCL_t	= Verandering in vlottende passiva ten opzichte van vorig boekjaar
$\Delta Cash_t$	= Verandering in de liquide middelen ten opzichte van vorig boekjaar
ΔSTD_t	= Verandering van de schuld in vlottende passiva ten opzichte van vorig boekjaar
Dept	= Afschrijvingskosten
$At-1$	= Totale activa op t-1

Vervolgens dienen de voor de ondernemingen afhankelijke regressie coëfficiënten op jaarbasis te worden bepaald. Dit wordt gedaan met behulp van de volgende OLS-regressievergelijking:

$$TAt = \alpha_1 (1/At - 1) + \alpha_2 (\Delta REV_t - \Delta RECT_t/At - 1) + \alpha_3 (PPE_t/At - 1) + \varepsilon_t$$

Daarna worden de non-discretionaire accruals bepaald. De totale accruals bestaan uit discretionaire accruals en non-discretionaire accruals. Het is niet mogelijk om de discretionaire accruals te bepalen aan de hand van een regressievergelijking. Vandaar dat eerst de non-discretionaire accruals worden geschat zodat uiteindelijk de discretionaire accruals kunnen worden bepaald. De discretionaire accruals zal gebruikt worden als proxy voor earnings management.

$$NDA_t = \hat{\alpha}_1 (1/At - 1) + \hat{\alpha}_2 (\Delta REV_t - \Delta RECT_t/At - 1) + \hat{\alpha}_3 (PPE_t/At - 1)$$

Hierbij is:

- NDA_t = Geschatte non-discretionaire accruals in jaar t
- t = Boekjaar
- $At-1$ = Totaal aan activa op t-1
- ΔREV = Verandering in omzet ten opzichte van vorig boekjaar
- $\Delta RECT$ = Verandering in debiteuren ten opzichte van vorig boekjaar
- PPE_t = Materiële vaste activa in jaar t

Wanneer de non-discretionaire accruals zijn geschat, dan kunnen de discretionaire accruals worden bepaald met behulp van de volgende formule:

$$DA_t = TAt - NDA_t$$

Hierbij is:

- DA_t = Geschatte discretionaire accruals in jaar t
- TAt = Totale accruals in jaar t
- NDA_t = Geschatte non-discretionaire accruals in jaar t

Conservatisme (Acc.of EQk,it)

Voor het meten van de afhankelijke variabele conservatisme wordt het Ball & Shivakumar model uit 2005 gehanteerd wordt gegeven middels vergelijking. Deze luidt als volgt (Abedini & Salehi, 2012):

$$Accit = \beta_0 + \beta_1 DCF0_{it} + \beta_2 CFO_{it} + \beta_3 CFO_{it} * DCF0_{it}$$

Waarbij:

- $Accit$ = is het bedrijfsresultaat voor bedrijf i minus de operationele kasstromen in jaar t, delen door de totale activa in het jaar t-1. Dit dient als afhankelijke variabele
- $DCF0_{it}$ = is 1 voor negatieve operationele kasstromen in het jaar t en is nul voor andere gevallen. Dit is onafhankelijke variabele.
- CFO_{it} = zijn de operationele kasstromen in het jaar t gedeeld door het totaal activa op jaar t-1. Is ook onafhankelijk variabele.
- β_3 = is het verdienende conservatisme.

Ball en Shivakumar (2005) stellen dat wanneer β_3 groter is dan nul, de gerapporteerde winst conservatief is. Dit betekent dat verliezen tijdig worden meegenomen in de gerapporteerde winst. Een hogere waarde van β_3 duidt op een sterkere mate van conservatisme in de gerapporteerde winst.

Accrual quality ($|DA|$ of EQk,it)

De accrual quality wordt gemeten door het Kothari model. Er is voor dit model gekozen omdat dit model in verschillende literatuuronderzoek is gebruikt. Het model van Kothari et al. (2005) onderscheidt twee componenten in de periodetoerekening: normale en abnormale accruals. Normale accruals staan in verband met de onderliggende prestaties van een bedrijf, terwijl abnormale accruals dat niet doen. Het model stelt dat een afwijking van de overlopende rekening die niet gerelateerd is aan de werkelijke prestaties van het bedrijf, kan wijzen op winstmanipulatie (Dechow et al., 2010)

$$TA_{it} = a + \left(\frac{1}{A_{i,t-1}}\right) + \beta_2 \left(\frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{A_{i,t-1}}\right) + \beta_3 \left(\frac{PPE_{it}}{A_{i,t-1}}\right) + \beta_4 ROA_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

$$TA_t = (\Delta CA_t - \Delta CL_t - \Delta Casht + \Delta STD_t - Dept)/A_{t-1}$$

Waarbij:

TA	= Totale accruals
t	= Boekjaar
ΔCA_t	= Verandering in de vlottende activa ten opzichte van vorig boekjaar
ΔCL_t	= Verandering in vlottende passiva ten opzichte van vorig boekjaar
$\Delta Casht$	= Verandering in de liquide middelen ten opzichte van vorig boekjaar
ΔSTD_t	= Verandering van de schuld in vlottende passiva ten opzichte van vorig boekjaar
Dept	= Afschrijvingskosten
A_{t-1}	= Totale activa op t-1
ΔREV	= Verandering in omzet ten opzichte van vorig boekjaar
ΔREC_t	= Verandering in debiteuren ten opzichte van vorig boekjaar
PPE_t	= Materiële vaste activa in jaar t
ROA	= staat voor rendement op activa,
ε	= de foutterm voor respectievelijk het bedrijf en het jaar;

De geschatte coëfficiënten hieruit worden gebruikt om de normale component van de periodetoerekening voor elke onderneming te schatten volgens deze formule:

$$NDA_{i,t} = \beta_1 \left(\frac{1}{A_{t-1}}\right) + \beta_2 \left(\frac{\Delta REV_{it} - \Delta REC_{it}}{A_{t-1}}\right) + \beta_3 \left(\frac{PPE}{A_{t-1}}\right)$$

Bovenstaande worden vervolgens gebruikt om het niveau van de abnormale accrual quality van een onderneming te berekenen, hierna DA genoemd.

$$DA = TA_t - NDA_{i,t}$$

Een hoge waarde van DA duidt op een slechte winstkwaliteit, terwijl een lage waarde duidt op een hoge winstkwaliteit.

3.2.2 Onafhankelijk variabele

COVID-19 Pandemie

De COVID-19 pandemie uitbraak het begin 2020 verspreidde zich wereldwijd. Vóór 2020 werden bedrijven niet getroffen door de pandemie. Daarom wordt de dummyvariabele voor de impact van COVID-19 (dCOVID-19) gedefinieerd op basis het tijdstip, dat het heeft plaatsgevonden. De kalenderjaren 2020, 2021 2022 zijn jaren na de uitbraak van COVID-19, dus COVID-19 pandemie is gelijk aan één. 2018 en 2019 zijn de jaren vóór de uitbraak, dus COVID-19 is gelijk aan nul in deze jaren (Yan et al., 2022).

3.2.3 Controle variabelen

De volgende auteurs Arthur et al. (2015); Chen et al. (2023)& Yan et al. (2022) hebben gebruikt gemaakt van de onderstaande controlevariabelen. De bedrijfsgrootte (Size): Grotere bedrijven maken vaker gebruik van winst verlagend earnings management. Daarnaast geven zij aan dat grote bedrijven meer onder grotere prestatiedruk staan, waardoor ze minder geneigd zijn hun winsten aan te passen. De kapitaalstructuur (Lev): Hoge schuldenlasten leiden tot meer toezicht van schuldhouders, wat de prikkel voor winstmanipulatie bij bedrijven vermindert. Groei (Growth): wordt gemeten als de jaarlijkse omzetgroei en wordt gebruikt om te controleren voor de effecten van omzetgroei, omdat de markt bedrijven zwaar straffen bij onverwacht negatieve resultaten. De "Big4" accountantsorganisaties, met hun reputatie op het spel, zijn doorgaans conservatiever dan kleinere accountantskantoren. Dit komt doordat ze bij reputatieschade meer te verliezen hebben. Daarom is de verwachting dat Big 4-auditors agressievere verantwoording van overlopende posten tegengaan en management aanmoedigen om tijdig economische verliezen in tijden van crisis te nemen en te rapporteren.

Groei = Jaarlijkse omzetgroei

Lev = Totale verplichtingen gedeeld door totale activa.

Grootte = Ln van het totaal actief

Big4 = Is gelijk aan 1 als de onderneming wordt gecontroleerd door een Big4 accountantskantoor, en 0 in alle andere gevallen.

3.3 Regressievergelijkingen

In deze paragraaf wordt de eerste regressievergelijking opgesteld, waarna er een toelichting op de variabelen zal volgt.

Regressievergelijking 1

Deze regressievergelijking betreft de eerste hypothese, die luidt als volgt: *De Covid-19 pandemie leidt tot een toename van earnings management in vergelijking met de periode vóór de pandemie.* Om te toetsen of de hypothese aangenomen kan worden, is de volgende ordinary least square (OLS) regressie-analyse opgesteld:

$$Kwaliteit\ van\ financiële\ verslaggeving(|DA| of EM)_{it} = \beta_0 + \beta_1 CVD19_{i,t} + \beta_2 GROOTT_{E_{i,t}} + \beta_3 LEV_{i,t} + \beta_4 GROEI_{i,t} + \beta_5 Big4_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Daarbij is EM, it een dimensie van eigenschappen van earnings management. |DA| is absolute discretionaire accruals.

Regressievergelijking 2a & 2b

De tweede regressievergelijkingen betreft de hypothese 2a en 2b. Deze luiden als volgt:

H2a: De COVID-19-pandemie leidt tot een afname van conservatisme in vergelijking met de periode vóór de pandemie

H2b: De COVID-19-pandemie leidt tot toename van accrual quality in vergelijking met de periode vóór de pandemie

De regressievergelijking van hypothese 2a is:

$$Kwaliteit\ van\ financiële\ verslaggeving\ (Acc.\ of\ EQk, it) = \beta_0 + \beta_1 DCFO_{it} + \beta_2 CFO_{it} + \beta_3 CFO_{it} * DCFO_{it} + \beta_4 CVD19_{i,t} + \beta_5 GROOTT_{E_{i,t}} + \beta_6 LEV_{i,t} + \beta_7 GROEI_{i,t} + \beta_8 Big4_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

De regressievergelijking van hypothese 2b is: *Kwaliteit van financiële verslaggeving (|DA| of EQk, it) = $\beta_0 + \beta_1 CVD19_{i,t} + \beta_2 GROOTT_{E_{i,t}} + \beta_3 LEV_{i,t} + \beta_4 GROEI_{i,t} + \beta_5 Big4_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$*

Daarbij zijn EQk, it een dimensie van eigenschappen van winstkwaliteit. EQ1, is conservatisme, en EQ2, is accrual qualityen |DA| is absolute discretionaire accruals. Hieronder in tabel 1 is er een definitie tabel van de variabelen te zien.

Tabel1: definitie variabele

Variabele	Soort	Omschrijving
DA Modified Jones Model	Afhankelijke	Absolute waarde van discretionaire accruals.
DA Kothari Model	Afhankelijke	Absolute waarde van discretionaire accruals.
Acc Ball en Shivakumar Model	Afhankelijke	Total accruals
dCOVID-19	Onafhankelijke	Dummy: waarde is 1 in jaar na uitbraak COVID-19 (2020-2022) en 0 in de overig jaren
Growth	Controle	jaarlijkse omzet groei
Lev	Controle	Totale verplichtingen/ Totale activa
Size	Controle	Grootte van een bedrijf. Dit wordt bepaald aan de hand van het logartime van de totale assets: Ln (total assets).
dBig4	Controle	Audit uitgevoerd door een Big4 kantoor. Dit is een dummy variabele; de waarde is 1 als de auditor een Big4kantoor is en 0 als dit niet het geval is.

Hoofdstuk 4 Data

In dit hoofdstuk worden de uitkomsten van het onderzoek gepresenteerd, waarbij verder wordt ingegaan op de steekproef. Paragraaf 4.1 bevat een toelichting op de verzamelde data. In paragraaf 4.2 komt de beschrijvende statistieken aan bod.

4.1 Data verzameling

Deze masterproef is uitgevoerd onder beursgenoteerde bedrijven in België. Er is gebruik gemaakt van financiële jaarverslagen van beursgenoteerden over de jaren 2018 tot en met 2022, om zodoende de vergelijking te kunnen maken van de situatie vóór en de situatie na de uitbraak van de COVID-19 pandemie. Een dataset is opgesteld om de hypothese, die in het voorgaande hoofdstuk zijn geformuleerd, te kunnen testen. De informatie om de dataset op te stellen is gehaald uit het databasesysteem Bel-first. Dit databasesysteem bevat een breed scala aan informatie, waaronder financiële data, toelichtingen, kredietwaardigheidsratio's, indicatoren van financiële stabiliteit, alsook het aantal werknemers per bedrijf in België en Luxemburg. Het empirisch onderzoek van deze masterproef is uitsluitend gericht op Belgische beursgenoteerde bedrijven. De verkregen data bestaan uit 138 observaties. Vervolgens is het aantal verminderd met de data van financiële instellingen. Volgens de literatuurstudie Chen et al. (2023) moet de financiële instellingen worden uitgesloten, omdat deze bedrijven speciale kenmerken hebben die verschillen van de andere typen bedrijven in het algemeen. Het gaat om verschillen als wettelijke en regelgevende verslagleggingsvereisten en transactiekennmerken. Na uitsluiting van de financiële instellingen, zijn ook alle observaties met ontbrekende data eruit gefilterd. In tabel 2 is het verloopoverzicht terug te vinden.

Tabel 2: verloopoverzicht aantal observaties

Aantal oorspronkelijke observaties.	138
Minus: financiële instellingen	27
Minus: onvoldoende data	33
Aantal resterende observaties	78

4.2 Beschrijvende statistiek

In deze paragraaf worden de kern statistische gegevens van deze masterproef getoond. De correlatiematrix is in paragraaf 4.2.2 opgenomen. Daarna volgt, tot slot een analyse van multicollineariteit met betrekking tot de gebruikte variabelen.

4.2.1 statistische gegevens

Tabel 3A presenteert de belangrijkste statistische gegevens van dit onderzoek, gegenereerd met behulp van STATA. Om de impact van mogelijke outliers te minimaliseren, is er gekozen om alle variabelen behalve de dummy variabelen te winsoriseren op de 1^e en 99^e percentiel. winsoriseren houdt in dat extreme waarden in een dataset worden aangepast om het effect van mogelijk

misleidende uitschieters te verminderen. Een voordeel van dit is dat de grootte van de steekproef ongewijzigd blijft, omdat extreme waarden niet worden verwijderd maar worden aangepast aan de overige waarde (Arthur et al., 2015).

Tabel 3A: Statistische gegevens variabelen behorende bij hypothese één, twee 2A+B (N=78)

Variabelen	Gemiddelde	Std. dev.	Min	Max
DA Modified Jones Model	0,046	0,042	0,000	0,136
DA Kothari Model	0,043	0,036	0,000	0,131
Acc Ball en Shivakumar Model	-0,065	0,096	-0,259	0,135
dCovid19	0,501	0,501	-	1
Growth	0,812	1,175	-1,303	2,986
Size	18,941	2,893	12,576	25,874
Lev	0,326	0,251	0	1
dBig4	0,821	0,384	-	1

Tabel 3B

Gemiddelde voor en na uitbraak COVID-19 pandemie			
Variabelen	2018-2019	2020-2022	Vershil
DA Modified Jones Model	0,046	0,047	-0,001
DA Kothari Model	0,044	0,043	0,001
Acc Ball en Shivakumar Model	-0,065	-0,065	0,001

** : significant op 5% *** : significant op 1%

De afhankelijke variabelen van de (H1) en hypothese 2B zijn de absolute discretionaire accruals |DA|. De absolute discretionaire accruals van hypothese H1 heeft een minimumwaarde van 0,000, een maximumwaarde van 0,136, een standaardafwijking van 0,042 en een gemiddelde waarde voor de volledige steekproef van 0,046. Dit impliceert, het gemiddelde waargenomen niveau van earnings management in dit onderzoek bij 78 bedrijven (steekproefomvang) 4,6%. De absolute discretionaire accruals van de hypothese 2B heeft een minimumwaarde ook van 0,000, een maximumwaarde van 0,131, een standaardafwijking van 0,036 en een gemiddelde waarde voor de volledige steekproef van 0,043. Dit impliceert, dat het gemiddelde waargenomen niveau van accrual quality in deze bij de 78 bedrijven 4,3% is. De afhankelijke variabele van hypothese 2A is conservatisme. Deze heeft een minimumwaarde van -0,259, een maximumwaarde van 0,135, een standaardafwijking van 0,096 en een gemiddelde waarde voor de volledige steekproef van -0,065. De gemiddelde waarde van conservatisme duidt op een negatieve waarde van 0,065. Dit geeft aan dat het gemiddelde een verlaagde Conservatisme van 6,5% vertegenwoordigt. De onafhankelijke variabele audit door een Big4 accountantskantoor heeft een gemiddelde van 0,821, wat betekent dat 82% van de bedrijven geaudit worden door een Big4 audit kantoor.

Tabel 3B toont de gemiddelden van de afhankelijke variabelen, relevant voor de analyse van de impact van COVID-19 op de kwaliteit van financiële verslaggeving. Daarbij wordt opgemerkt, dat is gekeken wanneer het verschil al dan niet significant. De afhankelijke variabelen van alle hypothesen wijzen op een heel kleine niet significante of bijna geen verandering van 0,001 voor de variabelen accrual quality en conservatisme en -0,001 niet significante verschil voor variabele earnings management aan van vóór en na de uitbraak van COVID-19 pandemie. Een en andere betekent, dat

de afhankelijke variabelen van hypothesen na de uitbraak van de pandemie vergeleken met de periode vóór de pandemie een heel kleine of bijna geen verandering vertonen.

4.2.2 correlatiematrix

In deze paragraaf wordt de Pearson correlatiematrix gepresenteerd. Deze matrix toont aan hoe een verandering in de ene variabele het resultaat beïnvloedt van een andere variabele. Voor dit onderzoek is het cruciaal dat er geen samenhang bestaat tussen de verklarende variabelen. Een kenmerk van correlatie is dat de waarden altijd tussen -1 en 1 liggen. Een correlatiewaarde van -1 of 1 duidt op een perfecte lineaire relatie (van Heijst, 2024). Als de correlatiewaarde echter 0 is, dan betekent dit dat er een lineair verband tussen de variabelen bestaat. Correlatiewaarden lager dan -0,7 of hoger dan 0,7 worden beschouwd als een hoge of sterke correlatie (van Heijst, 2024). Indien de absolute waarde van een correlatie hoger is dan 0,7, kan dit wijzen op multicollineariteit. Dit is nader onderzocht en weergegeven in paragraaf 4.2.3. Uit de matrix blijkt dat de meeste variabelen een lage of zwakke correlatie vertonen, met correlatiewaarden die meestal niet hoger zijn dan 0,5. In tabel 4 wordt dit weergegeven. Met uitzondering van de correlatie tussen |DA| Modified Jones model en |DA| Kothari model hebben deze twee afhankelijke variabelen de hoogste correlatie en 1% significantie niveau, omdat het om afhankelijke variabelen gaat heeft dat geen invloed. Heel opvallend, is dat COVID-19 geen significante correlatie heeft met de onderkende afhankelijke variabelen. Het is bij de afhankelijke variabelen accrual quality en conservatisme negatief en is dus niet significant en bij earnings management is het positief en niet significant. Een en andere sluit niet aan met de geformuleerde hypothesen. Bij de controle variabelen Size en Lev is er een 1% significante correlatie met de afhankelijke variabelen gevonden. Bij Size is het 1% significante negatieve correlatie en bij Lev 1% significante positieve correlatie. Bij de andere controle variabelen Big4 en Growth is er geen significante correlatie te zien met de afhankelijke variabelen, met uitzondering van Big4 en conservatisme (Acc. Ball en Shivakumar). Daarnaast heeft COVID-19 ook geen significante correlatie met de controle variabelen.

Tabel 4: Correlatiematrix hypothese één, twee A+B

Variabelen	DA Modified Jones Model	DA Kothari Model	Acc. Ball en Shivakumar Model	dCovid 19	Growth	Size	Lev	Big4
DA Modified Jones Model	1							
DA Kothari Model	0,792***	1						
Acc. Ball en Shivakumar Model	-0,096**	-0,123***	1					
dCovid 19	0,009	-0,020	-0,003	1				
Growth	0,055	0,013	-0,013	-0,059	1			
Size	-0,186***	-0,129***	-0,243***	0,026	-0,006	1		
Lev	0,156***	0,141***	0,134***	-0,023	0,013	-0,377***	1	
Big4	0,024	-0,016	-0,106**	0,000	0,090	0,237***	-0,126	1
*: significant op 10% **: significant op 5% ***: significant op 1%								

Uit het voorgaande is te stellen dat er geen significante correlatie is tussen COVID-19 en de afhankelijke variabele. Hetgeen betekent dat er geen sterke lineaire relatie is tussen deze variabelen.

4.2.3 multicollineariteit

In de voorgaande paragraaf werd een Pearson correlatiematrix gecreëerd om te beoordelen of er hoge correlaties bestaan tussen de variabelen in dit onderzoek. Hoge correlaties kunnen het moeilijk maken om de invloed van de verklarende variabelen op de afhankelijke variabele te onderscheiden. Daarom wordt naast de Pearson correlatiematrix ook de Variance Inflation Factor (VIF) geanalyseerd, die de mate van multicollineariteit tussen de verklarende variabelen aangeeft. Volgens van Heijst (2024) kan een VIF-waarde boven de vijf leiden tot problemen bij het schatten van regressiecoëfficiënten. De VIF-waarden voor dit onderzoek, vermeld in tabel 5, tonen aan dat er geen multicollineariteit is bij de onderzochte hypothesen. De hoogste VIF-waarde is 1,3 voor de variabele CFO, wat ruim onder de drempel voor multicollineariteit blijft.

Tabel 5: Multicollineariteit VIF

Onafhankelijke variabelen	VIF-waarde		
	H1	H2a	H2b
Big4	1,07	1,08	1,07
Size	1,22	1,30	1,22
Lev	1,17	1,19	1,17
Growth	1,01	1,01	1,01
dCovid19	1,00	1,01	1,00

Hoofdstuk 5 Resultaten

In dit hoofdstuk worden de resultaten van dit onderzoek beschreven. In paragraaf 5.1 worden de resultaten behorende bij de eerste hypothese weergegeven. In paragraaf 5.2 wordt vervolgens ingegaan op de eerste deel van de tweede hypothese 2A en 2B. Tot slot komt in paragraaf 5.3 de conclusie, beperkingen en aanbevelingen aan de orde.

5.1 Resultaten eerste hypothese

De eerste hypothese toetst de relatie tussen COVID-19 pandemie en earnings management. De eerste hypothese luidt als volgt:

H1: De COVID-19 pandemie leidt tot een toename van earnings management in vergelijking met de periode vóór de pandemie

Met behulp van de onderstaande regressievergelijking is deze hypothese getoetst:

$$\text{Kwaliteit van financiële verslaggeving}(|DA| \text{ of } EM)_{it} = \beta_0 + \beta_1 CVD19_{i,t} + \beta_2 GROOTT_{Eteit,t} + \beta_3 LEV_{i,t} + \beta_4 GROEI_{i,t} + \beta_5 Big4_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Volgens Sohail & Aziz (2019) moet er een Hausman berekend worden om te kunnen kiezen tussen een model met vast effect (fixed effect) als de p-waarde < is dan 0,05 en een model met willekeurig effect (Random effect) als de p-waarde > is dan 0,05. Uit het empirisch onderzoek blijkt, dat Random Effect Model geschikt is voor de paneldata in dit onderzoek (zie tabel 6).

Tabel 6 Random effect GLS regression

	Coefficien ----			
	(b) fe	(B) re	(b-B) sqrt(diag(V_bV_B)) Difference	Std. err.
dCovid19	-0,002	-0,002	0,000	0,000
Growth	0,000	0,000	0,000	0,000
Size	-0,003	-0,001	-0,002	0,003
Lev1	0,016	0,018	-0,002	0,005

Prob > chi2=0,261

Tabel 7a en b geven de Random-effect regressie en de robuuste regressieanalyse

Tabel 7a: Random effects regressieanalyse hypothese één (N: 78)

DA Modified Jones Model	β	Standaard error	T-waarde	P-waarde > t
Constante	0,078	0,026	2,97	0,00
dCovid19	0,001	0,003	0,5	0,617
Growth	-0,001	0,001	-0,7	0,484
Size	-0,003	0,001	-1,850	0,062
Lev	0,026	0,009	2,860	0,004***
dBig4	0,009	0,010	0,9	0,366
Wald $\chi^2(5)$: 15,43 Prob>F:0,0087*** R ² : 0,0513				

** : significant op 5% *** : significant op 1%

Tabel 7b: random effect robuuste regressieanalyse hypothese één (N: 78)

DA Modified Jones Model	β	Robuuste Std. error	T-waarde	P-waarde > t
Constante	0,078	0,027	2,9	0,00
dCovid19	0,001	0,003	0,48	0,628
Growth	-0,001	0,001	-0,66	0,512
Size	-0,003	0,001	-1,960	0,050 **
Lev	0,026	0,008	3,320	0,001***
dBig4	0,009	0,011	0,85	0,397
Wald $\chi^2(5)$: 24,81 Prob>F:0,0002*** R ² : 0,0513				

** : significant op 5% *** : significant op 1%

De resultaten in tabel 7a en b tonen aan dat de coëfficiënt voor dCovid19 positief in beide modellen is, maar ze is niet significant ($p = 0,617$ en $p = 0,628$). Dit suggereert, dat de COVID-19 pandemie niet significant gerelateerd is aan de verandering in discretionaire accruals/earnings management. De COVID-19 pandemie leidt tot een toename in earnings management (zoals gemeten door discretionaire accruals). Hypothese H1 wordt dus niet ondersteund door de uitkomst van de uitgevoerde analyse. Een significante positieve coëfficiënt zou hebben gesuggereerd dat earnings management is toegenomen, maar omdat de p-waarden hoog zijn, is er geen bewijs dat COVID-19 een effect heeft op earnings management. Beide variabelen Growth en Size hebben negatieve coëfficiënten, wat zou kunnen betekenen dat jaarlijkse omzet groei en grotere bedrijven mogelijk geassocieerd zijn met lagere discretionaire accruals/earnings management, maar deze zijn niet significant. Size is bijna significant op het 5%-niveau in het robuuste model ($p = 0,050$). De variabele Lev is positief en significant in beide modellen, wat betekent dat hogere leverage geassocieerd is met hogere discretionaire accruals/earnings management. Dit is significant op het 5%-niveau in het eerste model en op het 1%-niveau in het robuuste model. De dummyvariabele voor Big4-auditoren (dBig4) is in beide regressie niet significant, dit betekent, dat er geen significant verschil is in discretionaire accruals/earnings management tussen bedrijven die geaudit worden door een Big4 of een niet Big4 accountantskantoor.

5.2 Resultaten hypothese 2A en 2B

De tweede hypothese luidt als volgt:

H2: *earnings quality is afgenomen tijdens de pandemie in vergelijking met de periode vóór de pandemie*

Met deze hypothese is nagegaan of na de uitbraak van COVID-19 de winstkwaliteit is afgenomen en wel in vergelijking met de perioden voor de uitbraak.

Om deze hypothese te kunnen toetsen zijn er sub hypothesen opgesteld:

H2a: De COVID-19-pandemie leidt tot een afname van conservatisme in vergelijking met de periode vóór de pandemie

Bij de regressievergelijking van hypothese 2A is gebruik gemaakt van de volgende regressieanalyse zoals eerder is aangehaald. Voor elk jaar is er een regressieanalyse gedaan en daaruit β_3 gehaald om H2a te interpreteren.

Kwaliteit van financiële verslaggeving (|Acc| of EQk, it) = $\beta_0 + \beta_1 DCF0_{it} + \beta_2 CFO_{it} + \beta_3 CFO_{it} * DCF0_{it} + \beta_4 CVD19_{i,t} + \beta_5 GROOTTE_{i,t} + \beta_6 LEV_{i,t} + \beta_7 GROEI_{i,t} + \beta_8 Big4_{i,t} + \epsilon_{i,t}$

Tabel 8: Regressie Hypothese 2A

Jaar	β_3
2018	0,013
2019	-0,019
2020	0,145
2021	0,324
2022	-0,003

Ball & Shivakumar (2005) stelden, dat wanneer β_3 groter is dan nul, de gerapporteerde winst conservatief is. Dit betekent dat verliezen tijdig worden meegenomen in de gerapporteerde winst. Uit de resultaten van tabel 7 blijkt dat:

2018: $\beta_3 = 0,013$ => Dit jaar toont een lichte mate van conservatisme aan, aangezien β_3 positief is, hoewel de waarde daarvan relatief laag is.

2019: $\beta_3 = -0,019$ => In dit jaar is β_3 negatief, wat suggereert dat er minder conservatisme was, dat wil zeggen dat verliezen mogelijk niet zo tijdig zijn genomen en verantwoord.

2020: $\beta_3 = 0,145$ => Er is een significante stijging in conservatisme te zien, wat kan wijzen op een voorzichtige aanpak tijdens de eerste volledige impact van de COVID-19-pandemie.

2021: $\beta_3 = 0,324$ => Dit is het hoogste positieve resultaat en duidt op een aanzienlijk conservatisme, wellicht als reactie op aanhoudende onzekerheid en economische verstoringen door de pandemie.

2022: $\beta_3 = -0,003$ => Hier keert β_3 bijna terug naar nul, wat erop wijst dat het niveau van conservatisme weer afneemt naar een niveau vergelijkbaar met voor de pandemie. De verwachting was dat β_3 in de jaren 2020-2022 na de uitbraak van de COVID-19 pandemie kleiner zou zijn dan nul en de jaren vóór de COVID-19 pandemie groter zou zijn dan nul. In de jaren voor de uitbraak

van de pandemie is β_3 integendeel kleiner en bijna gelijk aan nul en de in de jaren na de uitbraak is β_3 groter dan nul met uitzondering van 2022. Er kan gesteld worden, dat COVID-19 pandemie heeft geleid tot een tijdelijke verhoging van het conservatisme in plaats van een afname in de financiële rapportages van de 78 bedrijven tijdens de meest acute jaren 2020 en 2021. Dit kan wijzen op een hogere kwaliteit van verslaggeving in die perioden, omdat de bedrijven in die jaren hun verliezen mogelijk tijdig hebben gerapporteerd. Dit is in lijn met het onderzoek van Arthur et al. (2015) dat in tijden van crisis het management gemotiveerd zijn om strategisch hun winstkwaliteit te verbeteren om zodoende het vertrouwen van hun stakeholders te kunnen herstellen/behouden en de negatieve impact van de crisis te kunnen verminderen. Gekeken naar de resultaten van de jaren 2018 en 2022 kan er gezegd worden dat het overeenkomt met de hypothese. De mate van conservatisme in de gerapporteerde winst na uitbraak in 2022 is lager dan in de periode er voor 2018. In de overige jaren is het de tegenovergestelde.

H2b: De COVID-19-pandemie leidt tot toename van accrual quality in vergelijking met de periode vóór de pandemie

De regressievergelijking van hypothese 2b is:

$$Kwaliteit\ van\ financiële\ verslaggeving\ (|DA|of\ EQk, it) = \beta_0 + \beta_1 COVID19_{i,t} + \beta_2 GROOTT_{Eteit,t} + \beta_3 LEV_{i,t} + \beta_4 GROEI_{i,t} + \beta_5 Big4_{i,t} + \varepsilon_{i,t}$$

Uit het empirisch onderzoek blijkt dat Random Effect Model geschikt is voor de paneldata in dit onderzoek (zie tabel 9).

Tabel 9	Random effect GLS regression			
	Coefficien ----			
	(b) fe	(B) re	(b-B) sqrt(diag(V_bV_B)) Difference	Std. err.
dCovid19	-0,581	-0,001	0,001	0,001
Growth	-0,002	-0,001	0,000	0,000
Size	-0,005	-0,001	-0,004	0,003
Lev1	0,016	0,018	0,001	0,006
Prob > chi2=0,3196				

Tabel 10a en 10b geven de Random-effect regressie en de robuuste regressieanalyse

Tabel 10a: Random effects regressieanalyse hypothese 2B (N: 78)

DA Kothari Model	β	Standaard error	T-waarde	P-waarde > t
Constante	0,065	0,022	2,95	0,003
dCovid19	-0,001	0,003	-0,440	0,661
Growth	-0,001	0,001	-0,940	0,346
Size	-0,001	0,001	-1,310	0,191
Lev	0,018	0,009	2,070	0,039**
dBig4	0,003	0,008	0,350	0,728

Wald $\chi^2(5)$: 8,91 Prob>ch2:0,126*** R^2 : 0,0301

** : significant op 5% *** : significant op 1%

Tabel 10b: Random effects robuuste regressieanalyse hypothese 2B (N: 78)

DA Kothari Model	β	robust Std error	T-waarde	P-waarde > t
Constante	0,065	0,022	2,97	0,003
dCovid19	-0,001	0,003	-0,390	0,697
Growth	-0,001	0,001	-0,850	0,395
Size	-0,001	0,001	-1,330	0,182
Lev	0,018	0,007	2,680	0,007***
dBig4	0,003	0,007	1,990	0,687

wald $\chi^2(5)$: 14,34 Prob>ch2:0,0136*** R^2 : 0,0273

** : significant op 5% *** : significant op 1%

De resultaten in Tabel 10a en 1b laten zien, dat de coëfficiënt voor dCovid19 is negatief in beide modellen, maar niet significant ($p = 0,661$ en $p = 0,697$). Dit suggereert, dat de COVID-19-pandemie niet significant gerelateerd is aan de verandering in discretionaire accruals. Hypothese 2b gaat niet op. Immers, de COVID-19-pandemie leidt niet tot een toename in accrual quality. Een significante negatieve coëfficiënt zou hebben gesuggereerd dat accrual quality is verbeterd (discretionaire accruals zijn afgenomen), maar omdat de p-waarden hoog zijn, is er geen bewijs dat COVID-19 een effect heeft op accrual quality. De variabele Lev is positief en significant in beide regressieanalyse, wat betekent dat hogere Lev geassocieerd is met hogere discretionaire accruals. Dit is significant op het 5%-niveau in de regressieanalyse (tabel 10a) en op het 1%-niveau in de robuuste regressieanalyse. De variabele Size heeft een negatieve coëfficiënt van 0,001 en een p-waarde 0,182. Dit betekent dat er sprake is van een niet significant negatieve relatie tussen | DA | en Size. Dit kan mogelijk anderszins aan geven dat grotere bedrijven minder accrual quality tonen, maar dit is niet significant. De dummyvariabele voor Big4 (dBig4) is niet significant in beide modellen, wat suggereert dat er geen significant verschil is in discretionaire accruals tussen bedrijven die geaudit worden door een Big4 of een niet big4 kantoor. Er kan gezegd worden dat er geen meetbaar significante verandering is waargenomen in hoe de accruals werden behandeld tijdens de pandemie in vergelijking met de periode voor de pandemie. De enige significante variabele is leverage, dit kan betekenen dat de financiële structuur een rol kan spelen in de kwaliteit van financiële verslaggeving. Het resultaat komt niet overeen met de hypothese.

5.3 Discussie en conclusie

5.3.1 Discussie

Het doel van deze masterproef is om na te gaan wat de impact van COVID-19 pandemie is op de kwaliteit van de financiële verslaggeving. Uit het onderzoek van Lassoued & khanchel (2021) waar zij het effect tussen de pandemie en earnings management onder bedrijven onderzochten, bleek dat de betrouwbaarheid van financiële verslaggeving afnam tijdens de pandemie. Zo toonden Ryu & Chae (2022) aan dat de COVID-19 pandemie een significante invloed heeft op earnings management, hetgeen betekent dat bedrijven na de COVID-19 pandemie meer betrokken zijn bij earnings management dan voor de pandemie. Verder toonden Ook Hsu & Yang (2022) aan de pandemie een significante positieve invloed had op de kwaliteit van de financiële verslaggeving. Uit de resultaten in tabel 7a en 7b van dit onderzoek, blijkt dat de COVID-19-pandemie geen significante invloed had op de kwaliteit van de financiële verslagen. Het resultaat van dit onderzoek sluit niet aan met de daarvoor aangehaalde literatuur.

Sommige studies geven aan, dat conservatisme vaak wordt gebruikt door managers om verliezen te verbergen met als doel de winst te hoog voor te stellen. Als gevolg hiervan kan conservatisme leiden tot een vertekend beeld in de financiële verslaggeving, wat kan resulteren in een inefficiënte allocatie van middelen in de economie. Het is dan te verwachten dat bedrijven die conservatiever rapporteren minder geneigd zijn om hun winst te overschatten. Tijdens de COVID-19-pandemie werden ook bedrijven geconfronteerd met onzekerheid, waardoor men zou verwachten dat ze conservatiever rapporteren, gezien de beperking van bedrijfsactiviteiten. Lassoued & Khanchel (2021) merkten op dat bedrijven tijdens de pandemie verleid werden om boekhoudkundige discretie te gebruiken om winsten te manipuleren en de ware economische prestaties te verhullen. Tabel 8 in dit onderzoek geeft gemengde resultaten met betrekking tot conservatisme. In de jaren 2020 en 2021 blijkt dat er sprake was van conservatisme, hetgeen betekent dat bedrijven in deze jaren conservatiever waren en dit sluit aan met de bovenstaande verwachting. Echter in 2022 is er sprake van het tegenovergestelde, wat aansluit met het onderzoek van Lassoued & khanchel (2021).

Dechow et al.(2010) hebben aangegeven, dat bedrijven met een hoge accrual quality zwakke interne controlemechanismen hebben en minder stabiele winstontwikkeling laten zien, wat wijst op een lagere winstkwaliteit. Tijdens een periode van economische onzekerheid, zoals de COVID-19-pandemie, kunnen bedrijven alleen een hoge winstkwaliteit aantonen als ze een laag niveau van accrual quality hebben. En Nissim (2021) beweert ook hetzelfde en dat een hoge kwaliteit van accruals leidt tot een lagere kwaliteit van de winst, omdat een toename in accruals vaak gepaard gaat met een overwaardering van de winst, wat op zijn beurt de toekomstige winst kan verlagen, vooral als deze toename het gevolg is van boekhoudkundige manipulatie. De bevinding hiervan in dit onderzoek blijkt niet significant te zijn. De analyse van dit onderzoek sluit niet aan met wat hiervoor is aangegeven. Gekeken naar de resultaten van de jaren 2018 en 2022, dan kan gesteld worden, dat een en ander overeenkomt met de hypothese 2a. De mate van conservatisme in de gerapporteerde winst na uitbraak in 2022 is lager dan in de periode er vóór 2018. In de overige jaren is er sprake van het de tegenovergestelde

5.3.2 Conclusie

In deze masterproef is een kwantitatief onderzoek uitgevoerd naar de impact van COVID-19 pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving van beursgenoteerde bedrijven in België over de periode van 2018 tot en met 2022. Er is gekozen voor periode 2018 tot en met 2022 om de verschillen aan te tonen tussen de kwaliteit van financiële verslagen vóór en na de uitbraak van de COVID-19 pandemie. Om de impact van COVID-19 te kunnen meten op de kwaliteit van financiële verslaggeving is er gebruik gemaakt van de afhankelijke variabelen earnings management en earnings quality. Voor de variabele earning quality is er in de plaatst gebruik gemaakt van accrual quality en conservatisme. Deze variabelen zijn gebruikt, omdat de kwaliteit van financiële verslaggeving niet direct te meten is. Hiervoor zijn er drie hypothese geformuleerd namelijk:

- **Hypothese 1:** *De COVID-19 pandemie leidt tot een toename van earnings management in vergelijking met de periode vóór de pandemie*
- **Hypothese 2a:** *De COVID-19-pandemie leidt tot een afname van conservatisme in vergelijking met de periode vóór de pandemie*
- **Hypothese 2b:** *De COVID-19-pandemie leidt tot toename van accrual quality in vergelijking met de periode vóór de pandemie*

Hypothese 1: Toename van earnings mangement

De resultaten tonen aan dat er geen meetbaar significant bewijs is, dat COVID-19 pandemie geleid heeft tot een toename van earnings management. De p-waarde voor de variabele COVID-19 was hoog. Dit geeft aan, dat de pandemie geen meetbare significante invloed heeft op de toename van earnings management. Zo ook de controle variabelen, met uitzondering van Lev, was er een positieve significante verband te zien.

Hypothese 2a: Afname van conservatisme

De analyses geven aan gemengde resultaten met betrekking tot conservatisme. In sommige jaren, zoals 2020 en 2021, is een toename van conservatisme waargenomen, wat mogelijk wijst op een grotere voorzichtigheid in de financiële rapportage door economische onzekerheid. In de jaren, zoals 2022, leek het conservatisme te normaliseren.

Hypothese 2b: Toename accrual quality

De resultaten ondersteunen de hypothese niet, dat de pandemie heeft geleid tot een toename van accrual quality. Ze lieten juist zien, dat er geen meetbare significante verandering was in accrual quality. Zo ook bij de controle variabelen, met uitzondering van de variabele Lev was er een positieve significante verband te zien.

De resultaten geven aan dat COVID-19 pandemie geen aanzienlijke en directe impact heeft gehad op earnings management en accrual quality. Echter, zijn er aanwijzingen van een toegenomen conservatisme in de boekhoudkundige praktijken in de jaren 2020 en 2021 na de uitbraak van de pandemie. Dit kan gezien worden als een positieve reactie op de verhoogde economische onzekerheid. Voor de controlevariabelen Growth en Size is er een negatieve niet significante relatie

te zien, hetgeen betekent dat jaarlijkse omzet groei en grotere bedrijven mogelijk geassocieerd zouden kunnen zijn met lagere accrual quality/earnings management. Hier is er ook geen directe meetbare impact van COVID-19 te zien; dit geldt ook voor Big4 controleklanten. Kortom, uit het onderzoek is te concluderen, dat er geen directe meetbare impact van COVID-19 pandemie op de kwaliteit van financiële verslaggeving.

Beperking en aanbevelingen

Deze masterproef bevat een beperking die mogelijkheid kan zorgen voor een eventueel toekomstig onderzoek. Voor dit onderzoek is gebruik gemaakt van enkel data van beursgenoteerde bedrijven, waardoor de steekproef beperkt is tot 78 bedrijven. Een aanbeveling met betrekking tot deze beperking is om een vervolgonderzoek niet alleen onder beursgenoteerde bedrijven uit te voeren, maar ook andere bedrijven erbij betrekken. Hetzij ook kleine middelgrote bedrijven en in een bepaalde sector. Een ander punt is, dat het onderzoek zich heeft gericht op een korte periode (2018-2022), wat mogelijk niet voldoende is om de volledige impact van de pandemie op lange termijn te evalueren. In dit onderzoek is er geen gebruik gemaakt van externe beïnvloedende factoren. Het betreft onafhankelijke variabelen, die van invloed kunnen zijn op de kwaliteit van financiële verslaggeving. Aanbevolen wordt om een vervolgonderzoek over een langere periode te beschouwen en om aandacht te richten op externe beïnvloedende factoren als onafhankelijk variabelen.

Bibliografie

- Abedini, B., & Salehi, M. (2012). A comparative study on conservatism using Basu's and Ball & Shivakumar's methods. *Serbian Journal of Management*, 7(2), 231-244.
- Al-dmour, A., Abbod, M. F., & Al-dmour, H. H. (2017). Qualitative characteristics of financial reporting and non-financial business performance. *International Journal of Corporate Finance and Accounting (IJCFA)*, 4(2), 1-22.
- Albitar, K., Gerged, A. M., Kikhia, H., & Hussainey, K. (2020). Auditing in times of social distancing: the effect of COVID-19 on auditing quality. *International Journal of Accounting & Information Management*, 29(1), 169-178.
- Arthur, N., Tang, Q., & Lin, Z. S. (2015). Corporate accruals quality during the 2008–2010 Global Financial Crisis. *Journal of international accounting, auditing and taxation*, 25, 1-15.
- Ball, R., & Shivakumar, L. (2005). Earnings quality in UK private firms: comparative loss recognition timeliness. *Journal of accounting and economics*, 39(1), 83-128.
- Barač, Ž. A. (2021). FINANCIAL REPORTING QUALITY MEASUREMENT–APPROACHES, ISSUES AND FUTURE TRENDS. Proceedings of FEB Zagreb International Odyssey Conference on Economics and Business,
- Béaur, G. (2021). L'agriculture dans la crise de 1929. *Le mouvement social*(4), 35-49.
- Beest, F. V., Braam, G., & Boelens, S. (2009). Quality of Financial Reporting: measuring qualitative characteristics.
- Biddle, G. C., Hilary, G., & Verdi, R. S. (2009). How does financial reporting quality relate to investment efficiency? *Journal of accounting and economics*, 48(2-3), 112-131.
- Billington, M. (2024). *The impact and implications of Covid-19 on financial reporting*. Global Banking and Finance Review. Retrieved Februari from <https://www.globalbankingandfinance.com/the-impact-and-implications-of-covid-19-on-financial-reporting/>
- Buckle, M., Seaton, J., & Thomas, S. (2014). Financial Statements. *CFA Institute Investment Foundations*. Recuperado de <https://www.cfainstitute.org/-/media/documents/support/programs/investment-foundations/7-financialstatements.ashx>.
- Cao, Y., Myers, L. A., & Omer, T. C. (2012). Does company reputation matter for financial reporting quality? Evidence from restatements. *Contemporary Accounting Research*, 29(3), 956-990.
- Cartapanis, A., Dropsy, V., & Mametz, S. (1998). Valutacrisis en kwetsbaarheidsindicatoren: het geval van de opkomende landen in Latijns-Amerika en Azië. . *Internationale economie* 76(4), 69-93.
- Cavélius, F. (2011). Opening the "black box" How internal reporting systems contribute to the quality of financial disclosure. *Journal of applied accounting research*, 12(3), 187-211.
- Chen, A., & Gong, J. J. (2019). Accounting comparability, financial reporting quality, and the pricing of accruals. *Advances in accounting*, 45, 100415.
- Chen, H. C., Chiang, H.-T., & Voren, D. (2023). The Impact of the COVID-19 Pandemic on Quality of Financial Reports. *Journal of Applied Finance & Banking*, 1-29. <https://doi.org/10.47260/jafb/1341>
- Cimini, R. (2015). How has the financial crisis affected earnings management? A European study. *Applied economics*, 47(3), 302-317.

- Claud el, P., Izra elewicz, E., & Thiveaud, J.-M. (1993). De crisis: diplomatieke correspondentie Amerika, 1927-1932.
- Constancio, V. (2012). Contagion and the European debt crisis. *Financial Stability Review*, 16, 109-121.
- De La Porte, C., & Heins, E. (2016). *The sovereign debt crisis, the EU and welfare state reform*. Springer.
- De Rosa, A. S., Bocci, E., & Bulgarella, C. (2010). Economie en financi en tijdens de mondiale financi le crisis: sociale representaties, metaforen en retorische figuren in het mediadiscours van najaar 2008 tot voorjaar 2010. . *Internationale notitieboeken van sociale psychologie* 87(3), 543-584.
- Dechow, P., Ge, W., & Schrand, C. (2010). Understanding earnings quality: A review of the proxies, their determinants and their consequences. *Journal of accounting and economics*, 50(2-3), 344-401.
- Dechow, P. M., Richardson, S. A., & Tuna, I. (2003). Why are earnings kinky? An examination of the earnings management explanation. *Review of accounting studies*, 8, 355-384.
- Dechow, P. M., Sloan, R. G., & Sweeney, A. P. (1995). Detecting earnings management. *Accounting review*, 193-225.
- Deloitte. (2024). *Financial reporting framework in Belgium* Financial reporting framework in Belgium. <https://www.iasplus.com/en/jurisdictions/europe/belgium>
- Duprez, & Dhyne. (2021). Belgian firms and the COVID-19 crisis. *NBB Economic Review*.
- El-Mousawi, H., & Kanso, H. (2020). Impact of COVID-19 outbreak on financial reporting in the light of the international financial reporting standards (IFRS)(an empirical study). *Research in Economics and Management*, 5(2), 21-38.
- Elbannan, M. A. (2009). Quality of internal control over financial reporting, corporate governance and credit ratings. *International Journal of Disclosure and Governance*, 6(2), 127-149.
- Esposito, M.-C. (2013). The real story of the 2008 financial crisis. . *Overland*(3), 127-158.
- Ewert, R., & Wagenhofer, A. (2011). Earnings quality metrics and what they measure. *Available at SSRN 1697042*.
- Filip, A., & Raffournier, B. (2014). Financial crisis and earnings management: The European evidence. *The International Journal of Accounting*, 49(4), 455-478.
- Fonou-Dombeu, N. C., Nomlala, C. B., & Nyide, C. J. (2023). Earnings quality during COVID-19 pandemic: Evidence from South African listed companies.
- Gajevszky, A. (2015). Assessing Financial Reporting Quality: Evidence from Romania. *Audit Financiar*, 13(121).
- Garbagnati, L. (2008). The diplomatic correspondence of Paul Claudel and the crisis of 1929: chronicle, drama, exegesis. . *Bulletin of the Paul Claudel Society*(192), 29-41.
- Gaynor, L. M., Kelton, A. S., Mercer, M., & Yohn, T. L. (2016). Understanding the relation between financial reporting quality and audit quality. *AUDITING: A Journal of practice & Theory*, 35(4), 1-22.
- Gertler, M., & Gilchrist, S. (2018). What happened: Financial factors in the great recession. *Journal of Economic Perspectives*, 32(3), 3-30.

- Gjoni-Karameta, A., Fejzaj, E., Mlouk, A., & Sila, K. (2021). Qualitative Characteristics of Financial Reporting: An Evaluation According to the Albanian Users' Perception. *Academic Journal of Interdisciplinary Studies*, 10(6), 35-47.
- Gong, S., Ho, N., Jin, J. Y., & Kanagaretnam, K. (2022). Audit quality and COVID-19 restrictions. *Managerial Auditing Journal*, 37(8), 1017-1037.
- Governance, C. C. (2024). *Belgische Corporate Governance Code 2020*. Retrieved januari 2024 from <https://corporategovernancecommittee.be/nl/over-de-code-2020/belgische-corporate-governance-code-2020>
- Graaf, P. d. (2023). *Belanghebbenden van de jaarrekening*. <https://www.succesvolboekhouden.nl/jaarrekening-belanghebbenden>
- Graham, R., King, R., & Bailes, J. (2000). The value relevance of accounting information during a financial crisis: Thailand and the 1997 decline in the value of the baht. *Journal of International Financial Management & Accounting*, 11(2), 84-107.
- Grusky, D. B., Western, B., & Wimer, C. (2011). The consequences of the great recession. *The great recession*, 3-20.
- Hassan, S. U. (2013). Financial Reporting Quality, Does Monitoring Characteristics Matter? An Empirical Analysis of Nigerian Manufacturing Sector. *The Business & Management Review*, 3(2), 147.
- Hautcoeur, P.-C. (2018). Financial crisis and depression: can we learn lessons from the Great Depression? *Annales des Mines-Réalités industrielles*,
- Healy, P. M., & Wahlen, J. M. (1999). A review of the earnings management literature and its implications for standard setting. *Accounting horizons*, 13(4), 365-383.
- Herath, S. K., & Albarqi, N. (2017). Financial reporting quality: A literature review. *International Journal of Business Management and Commerce*, 2(2), 1-14.
- Herbohn, K., & Ragunathan, V. (2008). Auditor reporting and earnings management: Some additional evidence. *Accounting & Finance*, 48(4), 575-601.
- Honu, M.-V., & Gajevszky, A. (2014). The quality of financial reporting and corporate governance: evidence from romanian's aeronautic industry. *Economic and Social Development: Book of Proceedings*, 517.
- Hsu, Y.-L., & Liao, L.-K. C. (2022). Corporate governance and stock performance: The case of COVID-19 crisis. *Journal of Accounting and Public Policy*, 41(4), 106920.
- Hsu, Y.-L., & Yang, Y.-C. (2022). Corporate governance and financial reporting quality during the COVID-19 pandemic. *Finance Research Letters*, 47, 102778.
- IAASB. (2020). *AUDITOR REPORTING IN THE CURRENT EVOLVING ENVIRONMENT DUE TO COVID-19*. The International Federation of Accountants (IFAC). <https://www.iaasb.org/>
- IASB. (2018). *Conceptual Framework for Financial Reporting (Conceptual Framework)*. IASB. <https://www.ifrs.org/content/dam/ifrs/publications/pdf-standards/english/2021/issued/part-a/conceptual-framework-for-financial-reporting.pdf>
- Imai, M. (2003). Economic recovery and financial reform of Asian countries after the 1997 crisis: Japan's contribution to the restoration of economic stability. . *Developing World* (1), 71-85.
- IOSCO. (2020). *Statement on Importance of Disclosure about COVID-19.pdf*. IOSCO. <https://www.iosco.org/library/pubdocs/pdf/IOSCOPD655.pdf>

- Ivana, S. M., & Oluić, A. (2013). Information technology and accounting information systems' quality in Croatian middle and large companies. *Journal of information and organizational sciences*, 37(2), 117-126.
- Jenkins, S. P., Brandolini, A., Micklewright, J., Nolan, B., & Basso, G. (2013). The Great Recession and its consequences for household incomes in 21 countries. *The great recession and the distribution of household income*, 33-89.
- Jonas, G. J., & Blanchet, J. (2000). Assessing quality of financial reporting. *Accounting horizons*, 14(3), 353-363.
- Joshi, P. L. (2020). Covid-19 pandemic and financial reporting issues and challenges. *International Journal of Auditing and Accounting Studies*, 2(1), 1-9.
- Kegalj, G. (2023). *What is the impact of external events on interim financial statements?* <https://kpmg.com/xx/en/home/insights/2020/03/covid-19-interim-reporting-10a.html>
- Kim, J. B., Segal, B., Segal, D., & Zang, Y. (2014). The triangular relationship between audit committee characteristics, audit inputs, and financial reporting quality. *Audit Inputs, and Financial Reporting Quality* (April 26, 2016).
- Kosmidou, K. V., Kousenidis, D. V., & Negakis, C. I. (2015). The impact of the EU/ECB/IMF bailout programs on the financial and real sectors of the ASE during the Greek sovereign crisis. *Journal of Banking & Finance*, 50, 440-454.
- Kothari, S. P., Leone, A. J., & Wasley, C. E. (2005). Performance matched discretionary accrual measures. *Journal of accounting and economics*, 39(1), 163-197.
- Krishnan, J., Wen, Y., & Zhao, W. (2011). Legal expertise on corporate audit committees and financial reporting quality. *The Accounting Review*, 86(6), 2099-2130.
- Lahet, D. (2009). The repositioning of emerging countries: from the Asian financial crisis of 1997 to the crisis of 2008. *Financial Economics Review* 275-306.
- Lane, P. R. (2012). The European sovereign debt crisis. *Journal of Economic Perspectives*, 26(3), 49-68.
- Lassoued, N., & Khanchel, I. (2021). Impact of COVID-19 pandemic on earnings management: An evidence from financial reporting in European firms. *Global Business Review*, 1-15.
- Leal, L. T. Y., Girao, L. F. D. A. P., Lucena, W. G. L., & Martins, V. G. (2017). Persistence, value relevance, and accruals quality in extreme earnings and cash flow situations. *RAM. Revista de Administração Mackenzie*, 18, 203-231.
- Lelie, J. (2021). *Het auditverslag*. Retrieved Maart from <https://blogbe.vgd.eu/nl/optimaal-beheer/audit/auditverslag-deze-inzichten-haal-je-eruit>
- Lewinsohn, R. (1934). *Histoire de la crise, 1929-1934*. FeniXX.
- Lin, Z., Jiang, Y., Tang, Q., & He, X. (2014). Does high-quality financial reporting mitigate the negative impact of global financial crises on firm performance? Evidence from the United Kingdom. *Australasian Accounting, Business and Finance Journal*.
- Love, N. S., & Mattern, M. (2011). The great recession: Causes, consequences, and responses. *New Political Science*, 33(4), 401-411.
- Marseille, E. (2004). Financiële verslaggeving in de Europese Unie. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 78(9), 376-383.

- Martínez-Ferrero, J. (2014). Consequences of financial reporting quality on corporate performance: Evidence at the international level. *Estudios de economía*, 41(1), 49-88.
- Menicucci, E. (2019). *Earnings quality: Definitions, measures, and financial reporting*. Springer Nature.
- Michie, R. (2010). This time is different: eight centuries of financial folly. In: Taylor & Francis.
- Ming Chia, Y., Lapsley, I., & Lee, H. W. (2007). Choice of auditors and earnings management during the Asian financial crisis. *Managerial Auditing Journal*, 22(2), 177-196.
- MohammadRezaei, F., Mohd-Saleh, N., Jaffar, R., & Hassan, M. S. (2016). The effects of audit market liberalisation and auditor type on audit opinions: the Iranian experience. *International Journal of Auditing*, 20(1), 87-100.
- Narayanamurthy, G., & Tortorella, G. (2021). Impact of COVID-19 outbreak on employee performance—moderating role of industry 4.0 base technologies. *International Journal of Production Economics*, 234, 108075. <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC9759299/pdf/main.pdf>
- Nissim, D. (2021). Earnings quality. *Columbia Business School Research Paper*.
- Pavlatos, O., & Kostakis, H. (2015). Management accounting practices before and during economic crisis: Evidence from Greece. *Advances in accounting*, 31(1), 150-164.
- Persakis, A., & Iatridis, G. E. (2015). Earnings quality under financial crisis: A global empirical investigation. *Journal of Multinational Financial Management*, 30, 1-35.
- Piette, C., & Tielens, J. (2022). *Hoe de Belgische ondernemingen de COVID-19-crisis hebben doorstaan*. Nationale bank van België. Retrieved januari from <https://www.nbb.be/nl/artikels/hoe-de-belgische-ondernemingen-de-covid-19-crisis-hebben-doorstaan>
- PWC. (2020). *COVID-19: Responding to impact on Accounting and Reporting*. Pwc. Retrieved 3 december 2023 from <https://www.pwc.com/sq/en/audit/assets/covid-19-responding-to-impact-on-accounting-and-reporting.pdf>
- Rababah, A., Al-Haddad, L., Sial, M. S., Chunmei, Z., & Cherian, J. (2020). Analyzing the effects of COVID-19 pandemic on the financial performance of Chinese listed companies. *Journal of Public Affairs*, 20(4), e2440.
- Ramesh, M. (2009). Economic crisis and its social impacts. *Global Social Policy*, 9(1_suppl), 79-99.
- Romer, C. D. (1990). The great crash and the onset of the great depression. *The Quarterly Journal of Economics*, 105(3), 597-624.
- Rose, A. M., Rose, J. M., Suh, I., & Thibodeau, J. C. (2020). Analytical procedures: are more good ideas always better for audit quality? *Behavioral Research in Accounting*, 32(1), 37-49.
- Ryu, H., & Chae, S.-J. (2022). The impact of COVID-19 on earnings management in the distribution and service industries. *Journal of Distribution Science*, 20(4), 95-100.
- Schadler, S. (2013). Unsustainable Debt and the Political Economy of Lending: Constraining the IMF's Role in Sovereign Debt Crises.
- Schipper, K. (1989). Earnings management. *Accounting horizons*, 3(4), 91.
- Shakespeare, C. (2020). Reporting matters: the real effects of financial reporting on investing and financing decisions. *Accounting and Business Research*, 50(5), 425-442.

- Silvoso, J. A. (1972). Report of the committee on basic auditing concepts. *The Accounting Review*, 47, 15-74.
- Sohail, M., & Aziz, B. (2019). Impact of financial reporting quality on firm's financial performance. *GSJ*, 7(7), 468-481.
- Stathis, G., & Christopher, A. (2020). *The Financial Reporting Implications of COVID-19*. Accountants Today. <https://www.at-mia.my/2020/04/17/the-financial-reporting-implications-of-covid-19/>
- Tambingon, H. N., Yadiati, W., & Kewo, C. L. (2018). Determinant factors influencing the quality of financial reporting local government in Indonesia. *International Journal of Economics and Financial Issues*, 8(2), 262.
- Tang, Q., Chen, H., & Lin, Z. (2016). How to measure country-level financial reporting quality? *Journal of Financial Reporting and Accounting*, 14(2), 230-265.
- Tariverdi, Y., Moradzadehfard, M., & Rostami, M. (2012). The effect of earnings management on the quality of financial reporting. *African Journal of Business Management*, 6(12), 4603.
- Tasios, S., & Bekiaris, M. (2012). Auditor's perceptions of financial reporting quality: the case of Greece. *International journal of accounting and financial reporting*, 2(1), 57.
- Thornton, G. (2020). *Covid-19 Pandemic and Financial Reporting Issues and Challenges*. grantthornton.global. Retrieved februari from https://www.rcgt.com/app/uploads/2020/04/adviser-alert-covid-19_impacts-on-financial-reporting-under-ifsr_apr-2020_prot.pdf
- Tibiletti, V., Marchini, P. L., Gamba, V., & Todaro, D. L. (2021). The impact of COVID-19 on financial statements results and disclosure: First insights from Italian listed companies. *Universal Journal of Accounting and Finance*, 9(1), 54-64.
- Tsipouridou, M., & Spathis, C. (2014). Audit opinion and earnings management: Evidence from Greece. *Accounting Forum*,
- Van der Elst, C. (2006). *De Code Lippens versus de Code Buysse: van degelijk besturen over naleven of uitleggen tot afdwingen?*, Working Paper, Universiteit Gent (online). Retrieved 9 December 2023 from <https://financiallawinstitute.ugent.be/wp-content/uploads/2020/wps/WP2006-04.pdf>
- van der Tas, L., & Visser, S. (2020). Invloed coronacrisis op financiële verslaggeving. *Tijdschrift Ondernemingsrecht*, 455-458.
- van Heijst, L. (2024). *Correlatie Begrijpen en Berekenen met SPSS en Excel | Stappenplan*. . Scribbr. Retrieved 28 mei from <https://www.scribbr.nl/statistiek/correlatie/>
- Van Offeren, D., Witjes, J., & Verdoes, T. (2013). Ontwikkelingen in het conceptual framework. *Maandblad voor Accountancy en Bedrijfseconomie*, 87(9), 355-364.
- Vander Bauwhede, H., & Willekens, M. (2003). Earnings management in Belgium: a review of the empirical evidence. *Tijdschrift voor economie en management*, 199-217.
- Verick, S., & Islam, I. (2010). The great recession of 2008-2009: causes, consequences and policy responses.
- Verick, S., SCHMIDT-KLAU, D., & LEE, S. (2022). An exceptional period? Comparative analysis on the effect of the COVID-19 crisis and the global financial crisis of 2008–2009 on labor markets. . *International Labor Review* 161(1), 139-165.

- Watts, R. L., & Zimmerman, J. L. (1986). Positive accounting theory.
- WHO. (2023). *Coronavirus disease (COVID-19)*. WHO. Retrieved 3 november 2023 from [https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/coronavirus-disease-\(covid-19\)](https://www.who.int/news-room/fact-sheets/detail/coronavirus-disease-(covid-19))
- Xia, B. S., Liitiäinen, E., & De Beelde, I. (2019). Accounting conservatism, financial reporting and stock returns. *Accounting and Management Information Systems*, 18(1), 5-24.
- Xu, J., & Jin, Z. (2022). Exploring the Impact of the COVID-19 Pandemic on Firms' Financial Performance and Cash Holding: New Evidence from China's Agri-food Sector. *Agronomy*, 12(8), 1951.
- Yan, H., Liu, Z., Wang, H., Zhang, X., & Zheng, X. (2022). How does the COVID-19 affect earnings management: Empirical evidence from China. *Research in international business and finance*, 63, 101772.
- Yoon, J. H. (2010). The Asian crisis of 1997-98: the case of the Republic of Korea. *Financial crises, deflation and union responses: What lessons can we learn?*, 2, 47.
- Zadeh, F. N., Askarany, D., & Asl, S. A. (2022). Accounting conservatism and earnings quality. *Journal of Risk and Financial Management*, 15(9), 413.